

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА»**
(21-22 листопада 2014 року)

Харків
2014

УДК 342.1(063)
ББК 67.404я43
А 43

Актуальні питання публічного та приватного права в контексті
А 43 **реформування законодавства.** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 листопада 2014 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – 120 с.
ISBN 978-617-7041-77-7

У збірнику представлені матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, філософії права, конституційного та муніципального права, міжнародного публічного та приватного права, екологічного, земельного та приватного права, цивільного, господарського права та процесу, адміністративного права та процесу, фінансового, інформаційного права, а також питання кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 342.1(063)
ББК 67.404я43

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Прус І.М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	6
--	---

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Данилюк Д.В. ПРОБЛЕМИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	10
Дігтяр Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ.....	13
Літвінова О.О. ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД	19
Мельниченко В.С. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ	22
Шаповал В.В. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЛЮСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	24

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Лихоліт Д.В. ІНСТИТУТ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	29
Михеев Д.Н. ОГРАНИЧЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И БОРЬБА С ТЕРРОРИЗМОМ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ	31
Музика Я.І. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ВСЕСВІТНЬОЮ МИТНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	35
Савескул А.В. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	39
Стебаева А.И. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО СТАТУСА ГОНКОНГА КАК СУБЪЕКТА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	43
Тютюнник С.М., Балюк В.Я. НЕКОТОРЫЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВОЙНЫ НАТО В ЮГОСЛАВИИ	47

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Жарко О.Г. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	52
---	----

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Барловська І.О. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ТВАРИН	55
Белікова С.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА.....	58
Самсоненко Л.А., Кобзар В.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ ВІДМОВИ У СТРАХОВИХ ВИПЛАТАХ	62
Тютюшова В.О. ЗАПОВІТ В НОТАРІАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ	65

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Термус В.С. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЖЕРЕЛ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	70
Термус В.С. ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ.....	74

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Вольська І.О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ САНАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	79
Гнап Д.Д. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ЯК СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ	83
Кащенко А.В. ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	86
Куркан О.С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА НАДР УКРАЇНИ.....	90
Суббот А.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО	94

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Балюк В.Я. ЦІЛІ ПОКАРАННЯ.....	97
Лавренко П.Є., Валуйська М.Ю. ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	100

Соколовський В.Л.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ

ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ..... 103

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА,
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Данильченко Т.М.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ..... 108

Слижук Д.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ..... 112

Хорькова Д.О.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО

СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО..... 116

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Прус І.М.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які засновані на принципах свободи, рівності, справедливості та носять універсальний характер. Особлива значущість прав людини в житті суспільства, у розвитку нормальних зв'язків і взаємодій між індивідуумами та соціальними групами, між особистістю та державою вимагає дослідження закономірностей цих явищ для координації та упорядкування суспільних відносин [8, с. 444]. Теорія прав людини ґрунтується на принципах, які історично сформовані, збагачені, вдосконалені у процесі розвитку, і є ціннісними орієнтирами сучасного світу. Прийняття світовим співтовариством міжнародних актів з прав людини внесло докорінні зміни в правосуб'єктність людини, яка стала суб'єктом не лише внутрішньодержавного, національного, але й міжнародного права [10].

Відповідно до міжнародного законодавства, усі особи, які проживають у державі-учасниці того чи іншого міжнародно-правового договору, отримують можливість користуватися правами, що ним передбачені, незалежно від ознак раси, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового чи іншого статусу [8, с. 444]. На національному рівні основні права людини закріплено в конституціях країн, де визначено різнобічні аспекти взаємовідносин між людиною і державою, між громадянином та певною суспільною системою, встановлено визначений обсяг благ і прав, забезпечити які повинна держава [10].

Прийнято вважати, що набір прав людини в національному законодавстві залежить від того, котру систему цінностей і пріоритетів сповідує суспільство. В Конституції України знайшов

відображення увесь спектр громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини та громадянина. В 1996 р. українське суспільство на конституційному рівні задекларувало основні права і свободи людини та громадянина, вперше відобразило в національному законодавстві перелік прав та свобод людини, котрий відповідає міжнародним стандартам із прав людини. Основний закон України закріплює на законодавчому рівні правову рівність. Визнаючи права і свободи людини невідчужуваними і непорушними (ст. 21), Конституція гарантує недоторканість прав і свобод, проголошує, що вони не можуть бути скасованими (ст. 22) [3]. Це означає, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до уже чинних, не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод людини та громадянина. У статті 9 Основного закону України проголошено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. А укладання міжнародних договорів, котрі суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Основного закону держави [3].

Право на життя належить до прав першого покоління, тобто прав громадянських і політичних, які утверджують ліберальні цінності. Вони були сформовані ще в процесі здійснення буржуазних революцій, а потім конкретизовані і поширені в практиці та законодавстві демократичних держав. Оскільки право на життя є першочерговою усіх інших прав, воно є абсолютною цінністю світової цивілізації [8, с. 444]. Усі інші права втрачають сенс і значення у випадку загибелі людини. По суті, усі права людини певним чином об'єднуються навколо стрижневого права на життя. Саме тому злочини проти життя та здоров'я особи є категорією особливо тяжких дій, що тягнуть за собою кримінальну відповідальність. В усі часи питання життя і здоров'я людини внаслідок своєї виняткової важливості викликали у суспільстві підвищений інтерес [8, с. 444]. Сьогодні загальноновизнано, що серед природних, невід'ємних прав людини найголовнішими є право на життя та право здоров'я. Ці права у всьому світі знайшли декларування на найвищому правовому рівні – на рівні конституційних норм.

Право на життя регламентує стаття 27 Конституції України, яка встановлює: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань»

[3]. Отже, життя кожної людини в Україні визнається найпріоритетнішим благом. Саме з нього логічно виводяться усі інші права. Складовими елементами конституційного права на життя є міра поведінки людини та суб'єкта, який зобов'язаний гарантувати це право, тобто держави, суспільства, необмежена можливість користуватися цим правом, не порушуючи при цьому права інших, та можливість захисту таких непересічних цінностей як життя і здоров'я від протиправних посягань.

З правом на життя тісно пов'язані такі правові питання як: виникнення права на життя людини; правового статусу ембріону; особливостей реалізації права на життя дітей; абортів та ін. [8, с. 444]. Суб'єктивні права виникають у реально існуючого суб'єкта, а не у того, хто може з часом ним стати. Питання визначення початку життя людини є характерним і для української правової практики. Так, в правовому полі України відсутнє чітке визначення початку життя, тобто фактичного моменту, з якого ембріон вважається людиною. В Україні законодавчо заборонено штучне переривання вагітності у термін понад 22 тижні. Саме цей термін ми теоретично можемо розглядати як певний момент з якого ембріон, за українським законодавством може набувати правового статусу.

Проблема правового статусу ембріона для України є надзвичайно актуальною ще й через складну демографічну ситуацію, що склалася в нашій державі сьогодні. Концепція Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 244 р, справедливо зазначає, що стійка тенденція до скорочення чисельності населення в Україні внаслідок зниження рівня народжуваності та підвищення рівня загальної смертності ставить під загрозу її майбутнє і робить проблему репродуктивного здоров'я загальнонаціональною [8, с. 444].

Відповідно до п. 1.4. «Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості», терміном «плід» позначено «внутрішньоутробний продукт зачаття, починаючи з повного 12-го тижня вагітності до вигнання / вилучення з організму матері». Таким чином, період життя людини з восьмого по дванадцятий тиждень на сьогодні немає правового визначення, оскільки не є ні періодом ембріону, ані періодом плоду людини [9].

Серед інших проблем, що існують у правовому полі України слід відзначити відсутність кримінальної відповідальності за репродуктивне клонування людини, недозволені та не етичні дослідження з

використанням стовбурових клітин та ембріонів, а також ввезення і вивезення ембріонів людини. У ст. 4 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування» від 14 грудня 2004 р. зазначено, що особи, винні у порушенні цього закону (тобто виконанні вищевказаних дій) несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність. Проте, наприклад в Особливій частині чинного Кримінального кодексу України відсутня кримінальна відповідальність за вищезгадані протиправні дії [8, с. 445]. Таким чином, можемо сказати, що українське правове поле потребує суттєвого доопрацювання в сфері як розвитку поняттєвого апарату, так і розробки відповідних законодавчих норм щодо захисту прав ненародженої дитини та визначення її правового статусу.

Список використаних джерел:

1. Загальна Декларація прав людини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція ООН про права дитини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml
3. Конституція України : Прийнята на 5-тій сесії ВРУ 28 червня 1996 року. – К. : Юрінком, 2007.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11.
5. Закон України «Про заборону репродуктивного клонування» від 14 грудня 2004 р. – № 2231–IV // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Інструкція про порядок проведення операції штучного переривання вагітності» від 20 травня 2006 р. № 508 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості» від 29 березня 2006 р. № 179 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi112
8. Лапко Г. Проблеми визначення стадій незаконного проведення абортів / Г. Лапко // Держава і право. – 2006. – Вип. 33. – С. 443-447.
9. Дуфенюк О. М. Проблемні аспекти криміналізації діянь проти життя ембріона та плода людини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_107.pdf
10. Свитнев К. Н. Юридический статус эмбриона в международном праве (правоприменительная практика) // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://medadvocat.ru>

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Данилюк Д.В.

студент,

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Існування сучасної демократичної держави неможливо без періодичного проведення вільних виборів, без ретельно опрацьованих виборчих процедур. При цьому однією з основних тенденцій розвитку виборчого права є пошук виборчих систем, що забезпечують найбільш повне врахування волевиявлення всіх виборців і адекватне цьому волевиявленню розподіл мандатів.

Виборча система – *це певний спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами залежно від результатів голосування виборців або інших уповноважених осіб. Існує три моделі виборчих систем – мажоритарна, пропорційна та змішана.*

В Україні в чергове змінилося виборче законодавство.

Це вже четверта зміна виборчого законодавства в історії незалежності. Як показує практика, виборча система в Україні змінюється кожні 6-7 років.

Спробуємо розібратися, що ж таке «змішана виборча система» та які її загрози в Україні.

Змішана виборча система – система встановлення результатів виборів, яка передбачає поєднання в собі елементів мажоритарної та пропорційної систем.

Найбільш поширеним варіантом змішаної системи є рівне комбінування, 50 на 50, що передбачає обрання половини депутатів в одномандатних мажоритарних округах, а іншої – у багатомандатних виборчих округах по списках політичних партій.

Ця модель уже використовувалась в Україні, і в ті часи вона прийшла на зміну мажоритарній виборчій системі.

Незалежно від змін до українського виборчого законодавства, аргументи для цього залишаються незмінно тими ж – «зробити виборчий процес таким, щоб він якомога краще представляв інтереси суспільства в парламенті», «зробити його прозорим та ефективнішим».

Ініціатором цих змін, як правило, виступають представники політичних сил, які перебувають при владі.

Цікаво, що тут прослідковується певна закономірність: як тільки рейтинги політичної партії ставлять під сумнів її перемогу у виборах за діючою виборчою системою – як вона виходить із пропозиціями про внесення змін до чинного виборчого законодавства.

В Україні перепробували всі три моделі виборчих систем. А одну з них – змішану – тепер спробують за другим колом. Однак проблеми так і не вирішені, та від змін до змін залишаються.

Ця обставина ставить під великий сумнів той факт, що проблема лежить у площині виборчого законодавства.

Згідно останніх запропонованих змін, вибори до ВР 2014 року пройдуть за змішаною виборчою системою. Таким чином, половину мандатів – 250 народних депутатів – як і в попередніх парламентських виборах, буде обрано за пропорційною системою й буде розподілено між партіями пропорційно до кількості отриманих голосів. Тоді як решта 250 депутатів буде обрано за мажоритарною системою в одномандатних виборчих округах.

Сама ідея мажоритарності є чудовою, оскільки значно ближча до ідеї прямої демократії. Якби не один факт. Варто лише згадати, яких рис вона набула в Україні в період з 1991 до 1997 року та враховувати схильність українського політикуму довільно трактувати норми законодавства.

У тому вигляді, у якому використовуватиметься мажоритарна складова виборчого процесу 2014 року, вона буде так званою *системою відносної більшості*, за якої переможцем у одномандатному виборчому окрузі визнається кандидат, який набирає більше голосів, ніж будь-який інший претендент. Тобто переможець «забирає все».

Ось тут постає основний недолік та проблема, які знецінюють суть ідеї представництва.

На відміну від мажоритарної системи абсолютної більшості – переможцем вважається кандидат, який набрав понад 50% загальної кількості поданих в окрузі голосів – у прийнятому варіанті може трапитись так, що народним депутатом від округу може бути обраний кандидат, який набрав 10% голосів, зате більше, аніж інші кандидати.

Саме недоліком мажоритарної виборчої системи є те, що голоси, подані за переможених кандидатів, фактично пропадають. Це так звані «втрачені голоси».

За підрахунками громадської мережі «ОПОРА», яка проводить моніторинг виборчого процесу, у 1998 році змарнованих голосів було 58% – близько 15 мільйонів виборців. А на виборах 2002 року – 51%, близько 13 мільйонів виборців.

Враховуючи той факт, що механізм відкликання депутата-мажоритарника не працює, так само як й імперативний мандат, виникають сумніви щодо можливості контролю виборців за депутатами, яких вони обрали.

Ця обставина породжує ще одну проблему – умовної незалежності депутатів, обраних в одномандатних мажоритарних округах, які після обрання безкарно можуть пристати до тієї чи іншої політичної сили.

Цю політичну технологію використовують перш за все партії влади, щоб розширити своє представництво в парламенті, надолужуючи в такий спосіб проблему низьких рейтингів. Це так звані «тушки» та депутати-перебіжчики, наявність яких нівелює основний принцип мажоритарного представництва та представницької демократії загалом.

Разом із тим, існує чимало інших загроз та проблем, які незмінно не вирішуються від виборів до виборів.

З-поміж них – технологія нарізки округів, джерімендерінг, коли їх поділять у такий спосіб, щоб забезпечити якомога кращий результат для свого кандидата. Для опозиційних кандидатів межі виборчих округів досі залишаються загадкою, тоді як провладні, у переважній більшості, уже розпочали не публічну передвиборну роботу в округах.

Це також нерівномірне представництво політичних партій при формуванні виборчих комісій, коли парламентські партії матимуть по три представника, тоді як усі інші ділитимуть останніх три місця між собою шляхом жеребкування.

Окрім цього, прохідний відсотковий бар'єр зріс до 5%, а з бюлетеня вилучили графу «не підтримую жодного кандидата».

Чергова зміна виборчого законодавства в черговий раз ставить під сумнів благі наміри ініціаторів таких змін.

Політичні експерти звертають увагу на свідомо орієнтований та адаптований до потреб влади характер закону «Про вибори народних депутатів України». Декларування прагнень покращення виборчого процесу та представництва варто розцінювати лише як привід для прикриття *справжніх намірів*.

Український досвід постійної зміни виборчого законодавства – зайве підтвердження того факту, що не існує найкращої виборчої системи. Такою буде та, яка найкраще підходить окремо взятій державі. Адже залежно від типу партійної системи, форми правління та управління, особливостей функціонування політичної системи загалом, та чи інша виборча система буде проявляти себе по-різному.

А тому в процесі обрання виборчої системи вирішальне значення має *рівень політичної культури політичної еліти*, від рішення якої залежатиме якість представництва суспільства у владі.

Список використаних джерел:

1. Дмитриев Ю.А., Израелян В.Б. Избирательное право, – М.: Юстицинформ, 2008. – 312 с.
2. Бобков В.А., Браим И.Н., Егоров А.Н. Политология: Учебник. Мн.: «Интерпрессервис», «Экоперспектива», 2003.
3. Решетников С.В., Денисюк Н.П., Чудаков М.Ф. Политология: Учебник для вузов. Мн.: «ТетраСистемс», 2001.

Дігтяр Н.В.

студентка,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Органи самоорганізації населення є важливим самостійним елементом системи місцевого самоврядування, а їх роль у цій системі обумовлена колом завдань, визначених Законом України «Про органи самоорганізації населення», а саме: 1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; 2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння в наданні їм відповідних послуг; 3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм. Зокрема, слід підкреслити виключно важливе значення органів самоорганізації населення як інституту, що забезпечує ефективне використання різних форм прямої демократії

та поліпшення якості громадських послуг, що надаються населенню в системі місцевого самоврядування.

Органи самоорганізації населення за своєю природою, як зазначає у своїх працях В.В. Кравченко, поєднують у собі риси як органу публічної влади, так і громадської організації.

Так, з органами публічної влади їх об'єднує те, що: по-перше, вони беруть участь у виконанні публічних (громадських, тобто таких, що мають суспільне значення) функцій, пов'язаних з вирішенням питань місцевого значення. Здійснення публічних функцій, у свою чергу, передбачає наявність в органі самоорганізації населення відповідних повноважень, якими він наділяється місцевою радою, що дає підстави характеризувати їх як владні структури, що мають певні спільні риси з органами місцевого самоврядування ;по-друге, як і органи публічної влади, органи самоорганізації населення здійснюють свої функції виключно в межах відповідної території [7, с. 455].

Водночас, подібно до громадських об'єднань, органи самоорганізації населення працюють на громадських засадах (за винятком керівника та секретаря органу, які за рішенням зборів (конференції) жителів за місцем проживання можуть працювати в ньому на постійній основі з оплатою їх праці за рахунок коштів, переданих органу самоорганізації населення місцевою радою), їх діяльність базується на засадах добровільності щодо взяття на себе окремих повноважень органів місцевого самоврядування. Таким чином, органи самоорганізації населення характеризуються як окремими рисами органу публічної влади, так і рисами громадської організації, а необхідність та доцільність їх існування обумовлена двома факторами: по-перше, прагненням створити реальні можливості для розгортання місцевої демократії; по-друге, намаганням розвантажити органи місцевого самоврядування від вирішення тих питань місцевого значення, що можуть бути успішно вирішені самим населенням, шляхом передачі відповідних повноважень місцевих рад разом з необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами органам самоорганізації населення [4, с. 89].

Орган самоорганізації населення – це представницький орган, що створюється жителями, які на законних підставах проживають на території селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених Законом України «Про органи самоорганізації населення».

Органи самоорганізації населення міста можна поділити на три групи:

- органи самоорганізації населення населених пунктів. До них відносяться селищні комітети. Ці комітети створюють жителі селищ, що перебувають в адміністративних межах населеного пункту, у нашому випадку, міста.

- органи самоорганізації населення районів у містах, жителі яких утворюють територіальну громаду, яка, проте, не виступає самостійним суб'єктом місцевого самоврядування. Так для міста Миколаєва відсутність районних рад дає можливість створити районні комітети самоорганізації населення;

- органи самоорганізації населення, що створюються частиною жителів населеного пункту, – будинкові, вуличні, квартальні комітети, а також комітети мікрорайонів [2, с. 34].

Згідно із статтею 3 Закону України «Про органи самоорганізації населення» їх основними завданнями є:

- створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;

- задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;

- участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм [1].

Основні завдання органів самоорганізації населення обумовлені завданнями та функціями місцевого самоврядування та органів місцевого самоврядування.

Найважливіші гарантії діяльності ОСН визначено ст. 140 Конституції України, а повноваження органів місцевого самоврядування – у ст. 143 Конституції України, яка передбачає, що територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують і ліквідовують комунальні підприємства, організації й установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції. Конституція України

визнає людину, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3) та встановлює, що права й свободи людини і їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Не зважаючи на те, що місцеве самоврядування є формою залучення громадян до участі в управлінні своїми справами і розглядається як здійснення демократії на місцевому рівні, права і свободи людини мають бути реалізовані насамперед через можливість громади здійснювати повний і всебічний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування за допомогою ОСН [5, с. 17].

Проаналізувавши практику виконання повноважень органами самоорганізації населення Шевченківського району міста Києва, стає зрозумілим, що найбільш забезпеченими є повноваження щодо ведення обліку громадян, незаконним наданням земельних ділянок під забудову, надання допомоги жителям похилого віку, інвалідам, сім'ям загиблих воїнів та військовослужбовців, малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, а також самотнім громадянам, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Наприклад, в органі самоорганізації населення Комітеті мікрорайону «Татарка» кожна вулиця або кілька вулиць закріплені за окремими членами комітету, які складають та уточнюють списки мешканців за такими категоріями:

- ветерани Великої Вітчизняної війни, праці, Збройних Сил України;
- одинокі батьки (матері), які виховують дітей;
- самотні мешканці – пенсіонери;
- малозабезпечені мешканці;
- інваліди загального захворювання та діти-інваліди;
- вдови загиблих чи зниклих безвісти у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років та в інших військових конфліктах;
- лежачих хворих мешканців.

Всі питання, що виникають, у тому числі заяви окремих мешканців або групи мешканців, розглядаються на профільних комісіях комітету та, за необхідності, на засіданні комітету. Робота проводиться в тісному контакті з депутатами Київської міської ради та Шевченківської районної у м. Києві ради, з радою ветеранів мікрорайону, спілкою жінок, координаційним центром багатодітних сімей та іншими громадськими організаціями Шевченківського району.

Депутати Київської міської ради та Шевченківської районної у м. Києві ради можуть отримати в комітеті (секретаря комітету) списки мешканців різної категорії для надання матеріальної допомоги, привітання з днем народження тощо.

Робота проводиться згідно з планом роботи на рік, який затверджується на засіданні комітету [6, с. 58].

Стаття 14 Закону України «Про органи самоорганізації населення» порушує гарантовані у ст. 143 Конституції України повноваження, що свідчить про більшу ефективність представлення ініціатив місцевих жителів не депутатами місцевих рад, а головами органів самоорганізації населення, які за своїм статусом повинні бути наділені відповідними повноваженнями. Отже, формування представницьких органів територіальної громади потребує законодавчих змін [8, с. 344].

Особливості вивчення делегованих повноважень ОСН відповідно до чинного законодавства України дають змогу визначити такі їх види: територіальні (сільські, селищні, міські, районні у місті (у разі створення); достроково припинені (ст. 25); виключені з числа делегованих. За практикою реалізації в Україні делеговані повноваження можуть бути: пілотної апробації; з передачею фінансів та майна та без такої передачі п. 4. ст. 14; одночасно або після закріплення за ОСН власних повноважень, тобто легалізації ОСН; комплексної процедури; договірні або пайові чи строково договірні; режимні; делеговані додатково за допомогою роботи експертної групи або експертні; визначені за терміном виконання; делеговані ліквідаційні. За статусом (видами) служби керівників ОСН слід закріпити такі функції, як: установча функція та діяльність, контрольна і правоохоронна. Так, установча функція реалізується низкою повноважень, що дають змогу формувати та розвиватись ОСН і забезпечить у свою чергу їх організаційну самостійність. Установча діяльність ОСН повинна спрямовуватися не лише на їх внутрішню структуру, а й координуватися з іншими суб'єктами, зокрема, з органами місцевого самоврядування. Повноваження ОСН, що здійснюються в межах контрольної функції, також можна розділити на власні й делеговані. Правоохоронна функція спрямовується на здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту законних прав населення закріпленої за ОСН території, що сприятиме підвищенню статусу керівників ОСН [3, с. 32].

Отже, органи самоорганізації населення характеризуються як окремими рисами органу публічної влади, так і рисами громадської організації, а необхідність та доцільність їх існування обумовлена двома факторами: по-перше, прагненням створити реальні можливості для розгортання місцевої демократії; по-друге, намаганням розвантажити органи місцевого самоврядування від вирішення тих питань місцевого значення, що можуть бути успішно вирішені самим населенням.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про органи самоорганізації населення» / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.
2. Закон України «Про органи самоорганізації населення»: науково-практичний коментар / За заг. ред. О. С. Орловського, А. С. Крупника, Н. В. Мішиної, К. В. Терзіанової. – Одеса: ПП «Євродрук», 2012. – С. 114–123.
3. Перспективи розширення повноважень органів самоорганізації населення у сфері благоустрою / О. С. Орловський // Університетські наукові записки. – 2009. – № 3. – С. 30-33.
4. Особливості повноважень органів самоорганізації населення як специфічної форми демократії в Україні / А. А. Лукашенко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 88-93.
5. Руденко В. М. Довідник посадової особи місцевого самоврядування / Василь Миколайович Руденко. – К. : Дніпро, 2010. – С. 17–18.
6. Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в місті Києві: стан, проблеми та ризики розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 15 березня 2006 р., Київ / За заг. ред. О. П. Литвина, В. М. Кампо, М. І. Корнієнко. – К. : Вид.-полігр. центр Акад. Муніцип. упр., 2006. – С. 8–178.
7. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В. О. Антонечко, М. О. Баймуратов, О. В. Батанов та ін.; За ред.: В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. – К.: Атіка, 2007. – 864 с
8. Муніципальне право України: Підручник / Кол. авт.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.

Літвінова О.О.

студентка,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

На сучасному етапі розбудови українського громадянського суспільства та демократичної держави одним із основних національних пріоритетів України є курс на європейську інтеграцію. На засіданні Уряду України 1 квітня 2014 року було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні, основною ідеєю якої є децентралізація влади в країні, суттєве розширення повноважень територіальних громад, зміна системи управління на обласному та районному рівнях. Концепція є консенсусним рішенням і була попередньо погоджена з усіма обласними та міськими радами, асоціаціями органів місцевого самоврядування, іноземними та українськими експертами, а також схвалена Радою Європи як перший крок на шляху проведення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Вибір стратегічного курсу на європейську інтеграцію вимагає нових підходів у регулюванні суспільних процесів. Особлива роль у цьому належить управлінню на місцевому рівні. В Україні докладаються зусилля для його організації та ефективного функціонування у державно-владних відносинах. Але функціонування вітчизняного місцевого управління, форми, методи, стиль здійснення не відповідають європейським стандартам організації життєдіяльності на місцевому рівні, вимогам з децентралізації державного управління, засадам формування демократичного ладу в суспільстві [2, с. 2]. Для оптимізації своєї діяльності органам місцевого самоврядування необхідна підтримка громадськості, ефективний зворотній зв'язок між ними та суспільством. Накопичений в Україні досвід активної співпраці місцевих органів з громадськістю ще не став постійною практикою в їх діяльності. Безумовною складовою ефективного діалогу влади та громадськості, як засвідчує зарубіжний досвід, повинна виступати нормативно-правова база, де передбачається обов'язковість залучення представників громадськості до розробки і реалізації

управлінських рішень на місцевому рівні, створення та функціонування безперервної системи навчання та підвищення кваліфікації не тільки посадових осіб органів влади, а й керівників та членів громадських рад і комісій, представників волонтерського руху [3, с. 1, 5]. Такі здобутки були відображено у досвіді органів місцевого самоврядування США, які використовують різноманітні форми зв'язку з громадськістю, так як: громадські рад, волонтерська діяльність, наглядові ради тощо.

Також у контексті реформування місцевого самоврядування Україні може стати в нагоді також досвід Литви. Система місцевого самоврядування Литви є досить простою та гнучкою, оскільки країна не має значної за масштабом території, характеризується досить однорідним складом та порівняно невеликою кількістю населення. Зазначена реформа мала на меті зменшення витрат бюджетних коштів, рівня бюрократизації в цій системі, а також подальшу децентралізацію влади. Використання литовського досвіду з одночасним урахуванням умов та особливостей розвитку вітчизняної системи публічного управління може стати поштовхом для пошуку ефективного балансу централізації та децентралізації влади в Україні, встановлення необхідного обсягу та діапазону повноважень органів місцевого самоврядування з урахуванням ресурсного та іншого потенціалу територій, забезпечення достатнього рівня фінансування та можливостей для поповнення місцевих бюджетів в обсязі, необхідному для задоволення потреб та надання широкого спектру публічних послуг місцевому населенню [5, с. 268-270]. Шведська модель самоврядування також є авторитетною у світі. Від 1999 р. у Швеції існує 289 муніципалітетів. Злиття адміністративних одиниць позитивно позначилось на місцевих фінансах та управлінні, але негативним наслідком цього процесу стало зменшення кількості обраних народних представників [4, с. 3].

Важливо відмітити, що у ряді зарубіжних країн законодавством передбачено порядок дострокового відклику депутатів місцевих представницьких органів за допомогою голосування виборців. А характерною особливістю муніципального управління Мексики є те, що представники і радники муніципалітетів, обрані прямим голосуванням, не можуть бути переобрані на безпосередньо наступний строк. Посадові особи органів місцевого самоврядування, призначені на посаду незалежно від її найменування, не можуть бути переобрані на безпосередньо наступний строк навіть на іншу

посаду у цьому муніципалітеті [1, с. 130]. Вважаю, що така практика буде корисною для системи місцевого самоврядування України, особливо у наш час, коли спостерігається тенденція до оновлення влади як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Наразі все більше говориться про децентралізацію влади та делегування повноважень. Під час делегування повноважень акцент робиться на передачу тому чи іншому органу влади можливості виконувати рішення без безпосереднього контролю з боку вищих органів влади. Ця форма децентралізації поширюється тільки на виконання певних конкретних завдань, а не на всі види діяльності. Привабливість даної форми децентралізації полягає в тому, що таким чином можна уникнути контролю з боку регулюючих урядових органів та забезпечити більш гнучке управління.

Загалом, системи місцевого самоврядування більшості європейських країн тяжіють не до самоврядування у його класичному вигляді, а до децентралізації державного управління, що дозволяє поєднати переваги самоорганізації громадян, які становлять населення певної адміністративно-територіальної одиниці із місцевим державним управлінням. Цим самим стане можливим поєднати професіоналізм та обізнаність муніципальних службовців із прагненнями та потребами населення певної адміністративно-територіальної одиниці, та буде реалізовано можливість доцільного та ефективного управління наявними ресурсами для найбільшого сприяння потребам населення.

Список використаних джерел:

1. Величко В.О., Будакова В.І. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні та світовий досвід // Форум Права. – 2013. – № 1. – С. 127-133.
2. Дробот І.О., Шуляр І.В. Реформування систем місцевого управління: зарубіжний досвід // Вісник НАДУ. – 2012. – № 3. – С. 1-10.
3. Ковалевіч І.П. Зарубіжний досвід залучення громадськості до формування та реалізації місцевої політики // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 2 (25). – С. 1-2.
4. Копил Б.К. Досвід реформування місцевого самоврядування в країнах Європейського союзу // Держава і право. – 2010. – № 6. – С. 1-4.
5. Петришин О. Система місцевого самоврядування в Литві: перспективи використання досвіду в контексті муніципальної реформи в Україні // Вісник НАПУ. – 2013. – № 3 (74). – С. 265-271.

Мельниченко В.С.

студент,

*Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Веніславський Ф.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Як відомо, органи прокуратури покликані здійснювати нагляд за дотриманням прав та свобод людини при досудовому розслідуванні, при відбутті покарання, здійснюють представництво громадян у суді тощо. Для початку слід визначити, що саме є конституціоналізмом? Конституціоналізм – це теорія і практика організації державного і суспільного життя у відповідності з ідеєю конституційно-правового обмеження державно-владної діяльності, забезпечення індивідуальної свободи, прав і свобод кожної людини. В Україні прокуратура не відноситься до жодної з гілок державної влади, а тому, на думку автора саме вона здійснює правове обмеження державної влади, не допускаючи порушень основних прав людини з боку органів виконавчої та судової влади. Включення розділу «Прокуратура» до чинної Конституції свідчить про те, що в Україні юридично існує конституціоналізм. Ліквідація прокуратури призведе до того, що конституціоналізм перестане існувати в нашій державі, оскільки відсутність нагляду за дотриманням прав та свобод людини призведе до свавілля та зловживання або перевищення влади стосовно громадян України, іноземців та осіб без громадянства та до неможливості осіб оскаржувати дії органів державної влади, а це йде певним чином скасування деяких прав та свобод людини та громадянина. Але наявність Конституції та наявність прокуратури не завжди свідчить про те, що в державі існує конституціоналізм. Візьмемо до прикладу таку тоталітарну державу як СРСР, де повністю нівелювалися права громадян, головним був принцип «Інтереси держави вище всього». Прокуратура тоталітарного режиму СРСР проводила нагляд лише за дотриманням законів, не звертаючи уваги на природні права людини. Про наявність конституціоналізму можна говорити лише в демократичних державах, якою наразі є Україна, де інтереси

громадянина ставляться вище інтересів держави. На думку автора, саме органи прокуратури покликані забезпечити захист цих інтересів. У статті 121 Конституції України вказано, що на прокуратуру покладаються такі обов'язки, як: представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Щодо нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство: прокуратура слідкує, аби при проведенні даних дій, органи виконавчої влади не порушували права та свободи громадян, навіть тих, які вчинили злочин.

Але дивлячись на останні події, що відбуваються в Україні, на думку автора, компетенцію прокуратури необхідно розширювати, а не звужувати, як це зроблено в новому ЗУ «Про прокуратуру»:

1. Окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, а також її сприяння сепаратистським рухам в Луганській та Донецькій областях вимагає, на думку автора додати до функцій прокуратури нагляд за дотриманням прав і свобод вимушених переселенців.

2. Зловживання владою органами законодавчої та судової влади та прийняття деяких рішень, що порушують деякі права та свободи людини громадянина, вимагає також включити до компетенції органів прокуратури України, таку функцію, як нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами законодавчої та судової влади України.

Вище було вказано, що конституціоналізм – це обмеження державно-владної діяльності. І саме тому, доречним було би, що б прокуратура здійснювала нагляд за всіма гілками державної влади в Україні щодо захисту основних прав і свобод людини і громадянина.

Але в Україні є ще державні органи, які також не відносяться до жодних з гілок державної влади. Це Служба Безпеки України,

Президент України, Укрпошта інші? Чи потрібен за ними нагляд? За Укрпоштою та Президентом, автор вважає, що так. А ось чи потрібен нагляд за Службою Безпеки України, яка стоїть на варті територіальної цілісності та державного суверенітету України та проводить боротьбу з тероризмом? Звісно, в демократичній державі інтереси особи вище інтересів держави. Але в даному випадку, якщо держава втратить суверенітет над будь-якою своєю територією, то про права та свободи людини і громадянина говорити вже не варто. Наприклад: Російська Федерація, яка, порушивши усі норми міжнародного права, окупувала територію суверенної України, значно порушує права та свободи наших громадян і на жаль, фактично наші громадяни там залишилися без захисту. Те ж саме можна сказати і про російських найманців, які діють на Східній Україні у складі терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР». Виходячи з цього, можна сказати, що нагляд за Службою Безпеки України потрібен, але при захисті територіальної цілісності та державного суверенітету Служба Безпеки України має право обмежувати, та навіть скасовувати деякі права громадян з метою їхнього ж захисту.

Шаповал В.В.

студент,

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЛЮСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Згідно із Законом України «Про очищення влади» від 16.09.2014 очищення влади (люстрація) – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Очищення влади (люстрація) здійснюється з метою недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та / або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підлив основ

національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини, і ґрунтується на принципах:

- верховенства права та законності;
- відкритості, прозорості та публічності;
- презумпції невинуватості;
- індивідуальної відповідальності;
- гарантування права на захист [1].

Люстраційні закони по своїй суті встановлюють спеціальні вимоги, які регулюють доступ та перебування на державній службі і визначають процедуру перевірки того, чи співпрацювала особа, що обіймає певну посаду чи має намір обіймати таку посаду, із репресивним апаратом поваленого авторитарного режиму. Такі закони відповідно не мають відношення до царини кримінального права. За своїм характером люстраційні закони є спрямованими на перебудову бюрократичного апарату держави і залучення на роботу в ньому осіб, відданість яких новому демократичному режиму не ставиться під сумнів.

Однак у той же час, люстрація може розглядатися як встановлення презумпції колективної вини. Більше того, люстрація може слугувати інструментом зведення політичних рахунків та політичної боротьби. Однак, з іншої сторони, як свідчить історія держав Центральної Європи, відсутність люстраційного законодавства може також вести до значних зловживань владою [2].

Українська люстрація відрізняється від люстрацій в інших східноєвропейських країнах перш за все тим, що нова влада України хоче позбутися кадрової спадщини не ідеологічного чи тоталітарного режиму, а просто дуже корумпованої колишньої влади.

Тож якщо в інших постсоціалістичних країнах політиків і чиновників «вичищали» передусім за співпрацю зі спецслужбами і рідше за приналежність до партійно-державної номенклатури, то Україна за своїм «Законом про очищення влади» проведе перевірку відповідності офіційних доходів і майна чиновників.

Крім того, в українській програмі люстрації є незвично жорсткий пункт: автоматичне звільнення вищих чиновників і силовиків, які займали посади за часів президента Януковича [5].

В програмі діяльності уряду Арсенія Яценюка, оприлюдненій ще 27 лютого, закон про люстрацію зазначений першим у розділі «Законодавчі акти, необхідні для реалізації програми». Однак з того часу уряд майже нічого не зробив у напрямку реального очищення

органів державної влади від чиновників режиму Януковича, фактично проваливши даний напрям реформування політичної системи. Багато кадрових призначень перших тижнів і місяців повноважень нової влади викликали відвертий подив у широкій громадськості, а деякі представники попередньої влади досі залишаються на своїх посадах. Наприклад, одіозний регіонал Сергій Ківалов представляє Україну у Венеціанській комісії. Натомість створений за рішенням ВО «Майдан» Люстраційний комітет так і не набув офіційного статусу. Тож не дивно що запит громадськості на очищення влади приречений долати шалений тиск владних еліт.

Події Євромайдану засвідчили, що перезавантаження потребують усі гілки державної влади. В рамках перевірки судової системи був прийнятий закон «Про відновлення довіри до судової влади в Україні». Ним передбачено, що Тимчасова спеціальна комісія після перевірки судді, підозрюваного у прийнятті політично вмотивованих рішень, приймає висновок, який є обов'язковим для розгляду Вищою радою юстиції. Остання – єдиний орган, що, відповідно до Конституції, уповноважений притягнути суддю до відповідальності у випадку порушення ним присяги. Згідно із законом про відновлення довіри до судової влади, повноваження майже всіх членів ВРЮ припиняються. Але процес обрання нових членів цього органу, що може здійснити люстрацію суддівського корпусу, виявився заблокованим самими судами, вочевидь не без волі на те вищого керівництва держави.

Іншим магістральним напрямком люстрації має стати також силовий блок, особливо Генпрокуратура, МВС та СБУ. В законопроекті № 4359а лакмусовим папірцем для працівників цих правоохоронних органів має стати їхня діяльність у період масових акцій протесту, починаючи з 21 листопада 2013 року. Якщо діяльність прокурорів, так само як і суддів, можна легко перевірити провівши службове розслідування, то, як показує історія зі снайперами на Майдані, встановити причетність рядових міліціонерів до розстрілів протестувальників практично неможливо. Щодо колишніх беркутівців, то війна на Донбасі і анексія Криму розставила всі крапки над «і». Багато хто з них опинився в лавах ворога, а ті, що залишилися вірними українській державі, зараз ризикують своїм життям в зоні АТО.

Примітно, що хоча законопроектом «Про очищення влади» не передбачено люстрацію генералітету ЗСУ, чистки в рядах вищого керівництва армії вимагатимуть звичайні солдати, які повернуться зі

сходу країни. В даному випадку виникає питання чому, приміром, Олександр Шutow, зять экс-міністра оборони Павла Лебєдєва, повернувся на посаду начальника Головного управління оперативного планування Генштабу ЗСУ після розслідування його причетності до збиття українського транспортника Іл-76, коли загинуло 49 наших військових [3].

Складається враження, що закон про люстрацію має своєю метою не очищення влади, а переділ існуючих державних посад. Наприклад, вчорашня опозиція, яка прийшла до влади завдяки Майдану давно хотіла звільнити уповноваженого з прав людини Валерію Лутковську, але не могла зібрати для цього 226 голосів депутатів Верховної Ради. Тому питання звільнення посади омбудсмена нинішня адміністрація намагається вирішити через закон «про очищення влади» – тепер омбудсмена можна спокійно звільнити. А головне – призначити на цю публічну посаду «свою людину». Те ж саме можна сказати і щодо нинішнього глави Центральної виборчої комісії Михайла Охендовського. Та й взагалі переділ стосується всіх інших державних чиновників, кого не можна звільнити з політичних мотивів із застосуванням нинішнього законодавства України [4].

Загалом, на словах «очищення влади» звучить гарно. А от на ділі виходить, начальник відділу в міністерстві, керівник управління в обласній адміністрації і рядовий слідчий з РВВС будуть проходити перевірку. Та ще з ризиком отримати за її підсумками «вовчий квиток». А ось на экс-міністра економіки Петра Порошенка, колишнього главу Адміністрації президента Сергія Львовчкіна, колишнього комсомольського активіста Олександра Турчинова, а також всіх тих, хто зрозумів вчасно «зіскочити» з тонучого корабля капітана Януковича, «очищення» не поширюється. Виходить, образно кажучи, комуністичні та комсомольські вовки прийняли закон про очищення влади, щоб тепер на законних підставах люструвати ягнят [4].

Наведені приклади є свідченням того, що справжню люстрацію неможливо здійснити в умовах тієї системи влади, котра залишилась в Україні незважаючи на падіння режиму Януковича. До того часу, поки судова гілка влади і вся система правоохоронних органів в Україні перебуватимуть під тиском «зверху», будь-які спроби їхнього оновлення приречені на провал.

Відтак, без зміни системи влади годі сподіватись на позитивний ефект від спроб люстрації. Ключовим елементом цієї системи є її

тотальне підпорядкування інтересам фінансово-промислових груп, іншими словами олігархату. Тому в Україні, як парламентсько-президентській республіці, перезавантаження держави не може відбутись без очищення парламенту, який залишається інструментом в руках представників великого капіталу [3].

Список використаних джерел:

1. Про очищення влади: Закон України № 1682-VII від 16.09.2014;
2. Шевчук С.В. Люстрація та ретроактивна справедливість: Європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократичного правління / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2140>
3. Солов`ян В.С. Ігри в Люстрацію. Хто за кулісами? / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://newsportal.com.ua/stati/1710-igri-v-lyustratsiyu-khto-za-kulisami>
4. Люстрація по рецептам «Братства вовка» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/sslobodchuk/article/15639.aspx>
5. Люстрація: Україна і постсоціалістична Європа / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2014/10/141011_lustration_ukraine_east_europe_ozh

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Лихоліт Д.В.

студентка,

Інститут прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Дана тема є досить актуальною в даний час, адже в житті різних народів майже всі значні події так чи інакше торкаються проблем, які пов'язані з громадянством. Виникнення нових держав, переселення, зміна державних кордонів, соціальні революції, мають безпосереднє відношення до громадянства. Крім цього, через серйозні диспути можуть з'явитися колізії законів, що регулюють як набуття, так і втрату громадянства в різних країнах. Можна сказати, що з розвитком міждержавних відносин, а також із збільшенням міграції населення підвищується вплив міжнародного права на регулювання питань, щодо правової приналежності особи до певної держави.

Серед юристів та науковців світу подвійне громадянство має багато прихильників і ще більше – противників. До подвійного громадянства держави ставляться по-різному. Одні розглядають його як безпосередню загрозу національній безпеці та впроваджують різні форми боротьби з цим явищем, інші – використовують усі можливі переваги подвійного громадянства.

Слід сказати, що інститут подвійного громадянства має як позитивні, так і негативні наслідки. Серед позитивних наслідків необхідно виділити такі:

- вигода щодо права на проживання у двох і більше державах, права на повернення та збереження громадянства в змішаному шлюбі;
- наявність значної кількості осіб із множинним громадянством може сприяти інтенсифікації зв'язків між державами;
- додаткові гарантії реалізації та захисту прав і свобод особи, оскільки особи, які володіють множинним громадянством, мають рівні права й обов'язки з громадянами держави, у якій вони

проживають, водночас, зберігаючи культурні й інші зв'язки з державою походження;

- держава, що приймає, легше інтегрує резидента з множинним громадянством, ніж іноземного громадянина, а держава походження зберігає зв'язок зі своїм громадянином, що, насамперед, важливо для держав, які розвиваються.

Але, водночас, негативними наслідками є:

- особа з множинним громадянством, згідно з Гаазькою конвенцією 1930 р., має значно менші права на дипломатичний захист. Згідно з міжнародним правом, захист державою її громадянина щодо держави іншого громадянства особи не дозволяється, що підтверджується міжнародною практикою держав;

- неминучі колізії в правовому статусі особи з множинним громадянством через суперечності в законодавстві двох або більше держав вирішуються зазвичай не на користь цієї особи;

- множинне громадянство здатне створити для індивіда додаткові обов'язки, виконати які або доволі складно, або ж занадто обтяжливо. Його можуть зобов'язати нести військову службу у двох або більше державах, сплачувати податки одразу у двох державах (США, Канада) у випадку, коли відсутня відповідна міждержавна угода про уникнення подвійного оподаткування, тощо. Таке встановлення подвійних обов'язків є правомірним відповідно Гаазької конвенції 1930 р. щодо деяких питань, що стосуються колізії законів про громадянство;

- державою особа з множинним громадянством завжди буде сприйматися як недостатньо лояльна;

- стосовно осіб з множинним громадянством виникають труднощі у сфері міждержавних відносин, оскільки, з одного боку, може виникнути суперечка про громадянство особи між державами, які вважають її своїм громадянином, а з іншого – третя держава з тих чи інших підстав може бути змушена вирішувати, якому громадянству особи з множинним громадянством надати перевагу [Коломієць О.А. Інститут подвійного громадянства (біпатризму) у міжнародному праві: проблеми і перспективи // Наукові праці МАУП, 2010. – Вип. 1. – С. 296-301].

Можна з впевненістю сказати, що множинне громадянство є правовим відступом, оскільки тут не може бути повноти як прав, так і обов'язків для громадян. Адже, особа, яка має громадянство двох або більше країн, насправді використовує права лише держави постійного проживання й не може виконувати одночасно обов'язки

держав, громадянство яких вона має, чим виявляє неповагу або підриває суверенітет відповідної держави.

Через значний негативний потенціал подвійного громадянства є прагнення держав ліквідувати таке громадянство або ж мінімізувати його наслідки, що можливо за допомогою певних засобів. Треба відмітити, що найпоширенішим способом усунення випадків множинного громадянства є оптація, тобто добровільний вибір громадянства при зміні державою, громадянином якої особа була, території. Але більш ефективним способом є міжнародні договори, що укладаються державами й можуть бути спрямовані як на запобігання випадкам виникнення множинного громадянства, наприклад, договори про ліквідацію наслідків множинного громадянства, про ліквідацію та запобігання самого множинного громадянства.

Таким чином, проблему множинного громадянства можна розв'язати тільки за допомогою ліквідації одного з громадянств і встановлення норм, які б запобігали в майбутньому можливостям випадків множинного громадянства, або визнати цей факт, прийнявши при цьому певний міжнародний акт.

Михеев Д.Н.

старший преподаватель,

*филиал ФГБОУ ВПО «Кузбасский государственный
технический университет имени Т.Ф. Горбачева»*

ОГРАНИЧЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И БОРЬБА С ТЕРРОРИЗМОМ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Международный терроризм самым непосредственным образом затрагивает право на жизнь, право на свободу от пыток и произвольного задержания, права женщин, права детей, право на здоровье, на минимально необходимое количество продуктов питания, на демократический порядок, на мир и безопасность, право на не дискриминацию и целый ряд других защищаемых норм в области прав человека. Как отмечает специальный докладчик ООН по правам человека и терроризму К.Куфа: «В сущности, не имеется, вероятно, ни одного права человека, на котором терроризм не сказывался бы пагубным образом» [2, с. 40].

На міжнародному рівні Совет Безопасности ООН четко определил разрушительное воздействие терроризма на международный мир и безопасность. Приняв резолюции против терроризма в соответствии с главой VII Хартии ООН, Совет Безопасности указал на то, что государства должны нести ответственность за исполнение международных правовых обязательств по активным действиям против терроризма. Государства должны действовать против терроризма всеми имеющимися в их распоряжении правовыми средствами.

В этой связи, В.А. Карташкин замечает, «мир сегодня оказался перед дилеммой: обеспечить безопасность государств и права человека на основе соблюдения Устава ООН и укрепления ООН или бороться с терроризмом и другими нарушениями прав человека путем односторонних действий с применением вооруженной силы и дальнейшим ограничением основных прав и свобод человека и гражданина. Безопасный мир не может быть без соблюдения прав человека» [1, с. 46].

В докладе за 2006 год «Единство в борьбе с терроризмом рекомендации по глобальной контртеррористической стратегии» Генеральный секретарь ООН отметил, что защита прав человека является важнейшим условием для реализации всех аспектов контртеррористической стратегии, эффективные меры по борьбе с терроризмом и защита прав человека – это цели, которые не конфликтуют друг с другом, а дополняют и взаимно усиливают друг друга [3].

Принятые для защиты физических лиц государствами от актов терроризма некоторые из мер, сами по себе представляют собой серьезные вызовы правам человека. Они включают использование чрезмерной силы, в целях ликвидации отдельных лиц («преднамеренные» или «заказные убийства»), вместо того, чтобы их арестовывать и предавать правосудию. Приказы правоохранительным органам «вести огонь на поражение» в ответ на предполагаемые террористические угрозы.

Тем не менее, международные, так и региональные стандарты в области прав человека признают право и обязанность государств защищать физических лиц в пределах своей юрисдикции в мирное время, равно как и в ходе вооруженного конфликта. В частности, «заказные убийства» и приказы «вести огонь на поражение» являются явными нарушениями не допускающего отступления юридического обязательства по статье 6 Пакта, в которой

запрещается любое произвольное лишение жизни. Международные стандарты в области прав человека допускают смертоносное применение силы лишь тогда, когда это совершенно необходимо для самообороны или для защиты другой жизни и когда соблюдается принцип соразмерности. Государства должны обеспечивать осознание военнослужащими того, что вести огонь на поражение можно лишь при наличии полной уверенности в том, что в противном случае погибнут люди.

Некоторые государства приняли политику и методы борьбы с терроризмом, которые, в сущности, нарушают и подрывают абсолютный запрет на пытки и другие виды бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания (США, Великобритания, Франция, Австрия).

Яркий пример эффективной реализации комплекса антитеррористических мер без сужения гарантий прав человека показывает ФРГ, так называемый гибкий подход.

Если сравнивать жесткую и гибкую стратегию борьбы с терроризмом, то следует заметить, что будущее определено за второй. Следует признать, что жесткая стратегия достаточно проста, не требует тщательного анализа проблемы, и порой способна дать быстрый и эффектный результат, но зачастую такая политика приводит к массовым нарушениям прав человека.

Таким образом, следует отметить, что каждое государство старается выработать эффективную политику для защиты своих граждан от угроз терроризма, но довольно часто такая политика проводится слишком жестко, нарушая при этом основные права человека, такие как, личные права граждан, права граждан на доступ к информации, свободы прессы и другие, в условиях чрезвычайных ситуаций спецслужбы наделяются широкими полномочиями и имеют доступ к банковским счетам, прослушиванию разговоров, следят за перепиской в Интернете и т.д. Государства временами забывают, что проводя в жизнь свою политику борьбы с терроризмом, порой нарушают конституционные права граждан. В настоящее время в мире существуют и весьма гибкие подходы к данной проблеме, и есть страны которые уже доказали их результативность на практике. Активность государства в борьбе с терроризмом должна состоять не только из силовых методов, но и превентивных мер, что крайне важно в правовом демократическом обществе.

При анализе современного терроризма можно в обобщенном виде констатировать, что чем лучше у государств обстоит дело с правами человека, тем менее высока для них вероятность столкнуться с проблемами внутригосударственного терроризма.

Государства, в которых национальная политика в наибольшей мере согласуется с целями и принципами Устава ООН, скорее всего в наименьшей степени окажутся затронутыми международным терроризмом. Следовательно, со всей очевидностью напрашивающимся шагом по пути к уменьшению терроризма является полное осуществление прав человека и практика проведения подлинных демократических преобразований по всему миру, причем как между государствами, так и в рамках каждого государства. Необходимо всячески стремиться к обеспечению более четкого осуществления прав человека, особенно в том, что касается самоопределения, внутригосударственного этнического и политического представительства, а также экономического или культурного разделения общества на классы. Решающего преимущества можно добиться в том случае, если вопросы прав человека займут центральное место в обеспечении ответных мер против современной волны террора. Права человека не являются чем-то второстепенным для успешной кампании против терроризма. По сути, именно они являются ключом для обеспечения подлинного успеха в этой жизненно важной и неотложной борьбе.

Список использованных источников:

1. Карташкин В.А. Права человека и международная безопасность // Юрист-международник. – 2003. – № 1. – С. 46–50.
2. Куфа К. Конкретные вопросы в области прав человека: новые приоритеты, в частности терроризм и контртерроризм // Международное право. – 2004. – № 3 (19). – С. 40–43.
3. Единство в борьбе с терроризмом: рекомендации по глобальной контртеррористической стратегии [электронный ресурс]: Доклад Генерального секретаря ООН 2006г. URL: <http://www.un.org/russian/unitingagainstterrorism/ch3.html>.

Музика Я.І.
*старший викладач,
Львівська комерційна академія*

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ВСЕСВІТНЬОЮ МИТНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Після отримання Україною незалежності і з початком формування власної митної системи, питання про членство України в організації, яка займається міжнародно-правовим регулюванням митних відносин одразу ж стало на порядок денний. Єдиною глобальною міжнародною організацією, яка на той час займалась митними відносинами, була Рада Митного Співробітництва, створена у 1950 р. Експерти відзначали, що на той момент митна служба України була найбільш розвиненою у порівнянні з іншими країнами колишнього СРСР, оскільки мала власне митне законодавство, яке розроблялося і розробляється з урахуванням принципів, чинних у міжнародній практиці [1].

Відповідно, у 1992 році, Кабінет Міністрів України звернувся до Верховної Ради України із пропозицією приєднатися до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р., і вказане питання було поставлене на порядок денний вісімдесят п'ятого засідання п'ятої сесії Верховної Ради України І скликання.

Доповідачем по цьому питанню від Кабінету Міністрів був О.М. Коваль – тодішній чинний голова Державного митного комітету. У своєму виступі, О.М. Коваль наголосив, що: «Державний митний комітет вважав, що приєднання України до Конвенції повинно розглядатися як прогресивний крок до співробітництва з розвиненими країнами Європи та світу, а також іншими країнами, що дозволить нашій державі самостійно утвердитись в одній з найбільш ініціативних та діяльних світових структур і в майбутньому будувати митну політику України на найкращих світових зразках» [1].

Питання про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р. не виклало ані заперечень, ані дискусій і Верховна Рада України ратифікувала цю Конвенцію 320 голосами «за» [1]. В результаті, 10 листопада 1992 р., Україна стала членом Ради Митного Співробітництва (з 1994 р. – Всесвітньої Митної Організації) [2].

Одним із найбільш болючих питань, що виникло у зв'язку з набуттям Україною членства у Всесвітній Митній Організації, стало питання фінансових внесків. Як підкреслював у своєму виступі вже згадуваний О.М. Коваль, коли в березні 1992 р. українська делегація прибула з офіційним візитом в Брюссель, то в ході зустрічі з тодішнім Генеральним Секретарем Ради Митного Співробітництва Х'юзом, останній висловив припущення, що митна служба України є підпорядкована російській [1].

Вже після того, як українські представники роз'яснили керівництву Ради Митного Співробітництва реальне становище, позиція адміністрації цієї міжнародної організації змінилась, і було вирішено розглянути питання про перерозподіл коштів, внесених у бюджет Ради колишнім СРСР, було прийнято рішення вважати, що фінансові зобов'язання України за 1991-1992 фінансовий рік слід вважати виконаними, а на 1992-1994 фінансові роки слід зафіксувати внесок України на рівні 1,22 відсотка відповідно до фінансової шкали ООН на 1992, 1993, 1994 рр., що становило 5 мільйонів 185 тисяч бельгійських франків або 157 тисяч доларів США [1]. З того часу розмір членського внеску України до бюджету Організації дещо змінився і у 2010/2011 фінансовому році складав 22 757, 44 євро [3, с. 279].

Після вступу у Всесвітню Митну Організацію, Україна стала стороною семи конвенцій вказаної міжнародної міжурядової організації, і більше того, представники Державної митної служби України відзначили, що положення деяких конвенцій, стороною яких наша держава не є, фактично вже використовуються Україною. Це, наприклад, положення щодо Вантажної митної декларації, порядок і метод визначення митної вартості, режим функціонування митних складів і т.п. [4].

На цьому етапі, у Всесвітній Митній Організації постійно наголошують на значенні України у міжнародно-правовому регулюванні міжнародних митних відносин. Зокрема, особливо підкреслюється усвідомлення: «важливої ролі і значного потенціалу Державної митної служби України у підтримці Всесвітньої Митної Організації в здійсненні допомоги країнам членам» [5].

Зокрема, особливо активною є співпраця між Україною та Всесвітньою Митною Організацією у академічній сфері, в частині розвитку та впровадження стандартів Організації у науковій та освітній сфері. Україну в цій співпраці представляє Академія митної справи України – спеціалізований вищий навчальний заклад з митної

справи, який знаходиться в м. Дніпропетровськ. Як підкреслював у 2009 р. Ларс Карлссон – керівник директорату зі зміцнення інституційних спроможностей Всесвітньої Митної Організації, Академія є активним партнером Організації в питаннях розвитку та забезпечення навчальної та освітньої діяльності, а також в підтриманні ініціатив Організації щодо впровадження уніфікованих стандартів підготовки посадових осіб митних органів [6].

Зокрема, Академія успішно впроваджує пілотний проект Всесвітньої Митної Організації «PICARD» з імплементації Рамкових стандартів Організації. Вона стала першим з семи пілотних вищих митних навчальних закладів у світі, який проводить цю роботу як в системі навчання, так і в системі підвищення кваліфікації та ініціювала пілотні програми, що базуються на цих стандартах. Відколи стартувало їх застосування, Всесвітня Митна Організація розпочала процес отримання Академією та її випускниками права на акредитацію при Організації [6].

Одним із головних практичних наслідків співпраці України з Всесвітньою Митною Організацією в академічній сфері стало створення у 2010 р. Регіонального навчального центру Всесвітньої Митної Організації. Його створенню передувало підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Академією митної справи України та Всесвітньою Митною Організацією в ході конференції PICARD, яка проходила 28-30 вересня 2009 р. у м. Сан Хосе (Коста Ріка) [6].

Остаточне рішення про створення цього центру було прийняте в ході Конференції керівників митних адміністрацій європейського регіону Всесвітньої Митної Організації, яка проходила 15-16 березня 2010 р. в м. Охрид (Македонія). Учасники конференції одноголосно підтримали ідею створення такого центру в Україні [7].

З метою реалізації цих положень, 26 червня 2010 року на засіданні Ради Всесвітньої Митної Організації відбулося підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Державною митною службою України та Всесвітньою Митною Організацією щодо офіційного створення її Регіонального навчального центру [7].

В ст. 1 Меморандуму наголошується на тому, що Всесвітня Митна Організація буде використовувати можливості навчального центру для цілей регіональної підготовки і навчання, проведення зустрічей з питань технічної допомоги та проведення інших засідань з митних питань [5]. У свою чергу, в ст. 3 вказаної угоди, сторони дійшли згоди, що Україна в подальшому буде спрямовувати роботу

навчального центру і використовувати його в ході реалізації власних національних і міжнародних програм [5].

Україні вдалося забезпечити оперативну організацію створення цього навчального центру і його офіційне урочисте відкриття мало місце 1 вересня 2010 р. за участі Генерального Секретаря Всесвітньої Митної Організації К. Мікурія та керівника відділу з питань європейського регіонального розвитку Директорату з інституційного розвитку Всесвітньої Митної Організації В. Мікеладзе, Голови Державної митної служби України І. Калетніка, а також представників іноземних делегацій [7].

На сьогодні, Регіональний навчальний центр Всесвітньої Митної Організації в Україні – це міждисциплінарний регіональний центр для європейського регіону Організації, який проводить навчання, підвищення кваліфікації, наукові дослідження в галузі митної справи і є піотною базою Європейського Регіону Всесвітньої Митної Організації з імплементації стандартів Організації на академічному рівні, з впровадження стратегії організаційного розвитку та підтримки її членів [7].

Таким чином, як можна побачити, що Україна бере активну діяльність в роботі Всесвітньої Митної Організації і є одним із ключових партнерів Організації в європейському регіоні.

Список використаних джерел:

1. Стенограма пленарного засідання 19 червня 1992 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Цит. 17.12.2013. Режим доступу – <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4742.html>
2. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 р. // Офіційний вісник України від 08.04.2005 р. – 2005 р. – № 12. – Ст. 313.
3. Міжнародне право ХХІ століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. В. М. Репецького) / М. М. Микієвич, М. В. Буроменський, В. В. Гутник [та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. М. М. Микієвича. – Львів : ЛА «Піраміда», 2013. – 319 с.
4. Розвиток Всесвітньої Митної Організації та Україна – ВМО // «Митниця на сході»: сайт Луганської митниці. [Електронний ресурс] Цит. 16.12.2013 р. Режим доступу – <http://www.customs.lg.ua/content/view/829/2/>.
5. Меморандум про взаєморозуміння між Державною митною службою України та Всесвітньою Митною Організацією про створення Регіонального навчального центру Всесвітньої Митної Організації в Україні // Академія митної служби України. [Електронний ресурс] Цит. 16.12.2013 р. Режим доступу – <http://amsu.dp.ua/ukr/file/44/>
6. Академія Митної служби України та Всесвітня митна організація підписали Меморандум про взаєморозуміння // Офіційний веб-сайт Асоціації

митних брокерів України. – [Електронний ресурс]. Цит. 16.03.2014. Режим доступу – <http://www.ambu.org.ua/node/1133>

7. Регіональний навчальний центр Європейського регіону Всесвітньої митної організації // Академія митної служби України. [Електронний ресурс] Цит. 16.12.2013 р. Режим доступу – <http://www.ambu.org.ua/node/1133>.

Савескул А.В.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Юридичні особи належать до основних суб'єктів приватного права. У сучасному світі підприємницька та інша діяльність юридичних осіб не обмежується лише територією держави, де їх було створено, а може поширюватися і на територію інших держав, набуваючи транскордонного характеру. Це зумовлює постановку питань колізійного та матеріально-правового характеру, які мають вирішуватися в рамках міжнародного приватного права.

Юридичні особи є головними операторами міжнародних економічних відносин, тому питання про межі їх правосуб'єктності (правового статусу) завжди цікавило міжнародне приватне право.

Специфіка правового статусу юридичних осіб в міжнародному приватному праві визначається насамперед їх юрисдикційною належністю, для позначення якої в доктрині міжнародного приватного права використовують термін «національність юридичної особи». Під національністю юридичної особи розуміють як особистий закон (особистий статут), так і державну належність юридичної особи. Залежно від такої належності всі юридичні особи, що здійснюють діяльність на території певної держави, розглядаються як «вітчизняні», які перебувають під дією виключно їх особистого закону, або «іноземні», що перебувають під впливом двох правових систем – свого особистого закону (права держави національності) і територіального закону (права держави місця здійснення своєї діяльності). Національність юридичних осіб лежить в основі визначення їх особистого статуту як правопорядку, в рамках приписів якого з'явилося це утворення. Водночас у

літературі зазначено, що категорія «національності» юридичних осіб є багатозначною й умовною [1].

Зазначені варіанти встановлення правосуб'єктності юридичної особи мають різне змістове навантаження. Як наголошує Т.М. Нешатаєва, у першому випадку мова йде, власне, про визнання правосуб'єктності юридичної особи, тоді як у другому – про допуск її до здійснення господарської діяльності на території відповідної держави та про умови такої діяльності [2, с. 135].

Таким чином, національність юридичної особи визначає як факт утворення саме юридичної особи, так і межі її правоздатності і дієздатності, що якраз і позначається терміном «правосуб'єктність» юридичної особи, або, інакше кажучи, дозволяє встановити її особистий статут. В доктрині зазначається, що в законодавстві різних держав сфера дії особистого закону юридичної особи розкривається з різним ступенем деталізації: від визначення її одним терміном «правоздатність» (В'єтнам, Китай, Литва), до розгорнутого переліку взаємопов'язаних питань (Угорщина, Румунія, Італія), кількість яких може наближатися до двозначної цифри [3, с. 125].

Поняття особистого закону юридичної особи неоднаково трактується у різних правопорядках. Історично склалися такі теорії визначення національності юридичної особи:

1) теорія інкорпорації, яка визначає національність юридичної особи та її особистий статут за законом тієї держави, на території якої відбувся акт реєстрації такої юридичної особи (Велика Британія, Індія, Китай, Росія, США, Україна);

2) теорія осілості, відповідно до якої особистий статут юридичної особи визначається законом тієї держави, де перебуває її адміністративно-управлінський центр (Австрія, Бельгія, Німеччина, Франція, Швейцарія); під таким центром зазвичай прийнято розуміти основний орган управління юридичної особи, місцезнаходження якого визначається відповідно до установчих документів такої особи (критерій формальної осілості) або як фактичне місцезнаходження такого органу;

3) теорія ефективного місця діяльності (центру експлуатації), згідно з якою юридична особа має національність тієї держави, на території якої вона здійснює свою основну господарську діяльність; така позиція відома законодавствам країн, що розвиваються, і є ефективним критерієм визначення національних офшорних компаній;

4) теорія контролю, сформульована у судовій практиці під час Першої світової війни для боротьби з так званими «ворожими іноземцями» (зокрема з іноземними компаніями, країна походження яких належала до «ворожого табору»), відповідно до якої юридична особа має національність тієї держави, з території якої здійснюється контроль та управління її діяльністю. Такою державою зазвичай вважається держава «національності» засновників чи основних акціонерів компанії (держава «походження» статутного капіталу компанії). Ця теорія вважається оптимальним критерієм встановлення національності ТНК, і нині вона також використовується як субсидіарна колізійна прив'язка в законодавствах деяких держав світу при визначенні правового статусу юридичних осіб [4].

Діяльність іноземних юридичних осіб в Україні регулюється внутрішнім законодавством (цивільним, господарським, фінансовим, податковим) та міжнародними угодами України. Згідно зі ст. 25 Закону України «Про міжнародне приватне право» іноземними визнаються юридичні особи, які створені та зареєстровані відповідно до іноземного законодавства, а також мають місцезнаходження за кордоном. Слід зазначити, що поряд із поняттям «іноземна юридична особа» в митному, податковому та валютному законодавстві також використовується термін «нерезидент», який щодо юридичних осіб визначається за тими самими критеріями – місцезнаходження за межами України та утворення відповідно до законодавства іноземної держави.

Законодавство України передбачає форми, в яких іноземні юридичні особи можуть здійснювати діяльність на її території: шляхом створення юридичної особи або відокремленого її підрозділу та без створення юридичної особи.

Діяльність у формі створення може здійснюватися шляхом заснування спільного з місцевим партнером підприємства, придбання вже існуючого підприємств або частки в статутному капіталі (дочірня компанія), а також реєстрації представництва, філії або іншого відокремленого підрозділу іноземної компанії [5, с. 102-103].

Як стверджується, у більшості країн світу визнання іноземної юридичної особи суб'єктом права та її допуск до здійснення передбачуваної господарської діяльності здійснюється без видання будь-якого спеціального акту з боку відповідної держави. Україна до такої більшості не належить, бо у нас юридичні особи, згідно з Інструкцією про порядок реєстрації представництв іноземних

суб'єктів господарської діяльності в Україні, яка затверджена Наказом Міністерства економіки України від 15 червня 2007 року № 48, підтверджують свій статут про національність витягами з торгового, банківського або судового реєстру тощо. При цьому, зазначені витяги повинні бути засвідченими відповідно до законодавства держави їх видачі, перекладені українською мовою та легалізовані у консульських установах України. До речі, цим Положенням передбачено державний збір за реєстрацію в сумі 2500 дол. США.

Таким чином, можна зробити висновки, що юридичні особи, як в українському законодавстві, так і в законодавствах зарубіжних країн – це, перш за все різного роду підприємницькі об'єднання, які відіграють вирішальну роль в економіці будь-якого розвиненого або держави, що розвивається. Юридичні особи у своїй діяльності не обмежуються рамками однієї держави, вони мають право укладати договори і з іноземними партнерами, тобто здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. Тому важливо визначити національність юридичної особи, її особистий закон, який встановлює обсяг правоздатності юридичної особи, порядок його створення і ліквідації, а також розглянути правове становище юридичних осіб в інших країнах.

Здійснивши кодифікацію норм міжнародного приватного права, наш законодавець зробив суттєвий крок у напрямі наближення правового регулювання статусу юридичних осіб в Україні до загальновизнаних норм. Проте окремі положення новоствореного регулювання все ж важко визнати бездоганними.

Україна в даний момент є країною, що розвивається і їй необхідне залучення іноземних інвестицій розвинутих зарубіжних країн, які сприяють залученню не тільки капіталу, але й нових технологій, способів виробництва та ін. У порівнянні з правовим положенням іноземних юридичних осіб в нашій країні, їх правове становище в значно меншій мірі відображено в законодавстві України і регулюється в основному підзаконними актами, двосторонніми угодами між країнами та зовнішньоекономічними договорами (контрактами), які полягають самими учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Юридичні особи в міжнародному приватному праві [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/glavy/65023-glava-12-yuridichn-osobi-v-mjnarodnomu-privatnomu-prav.html>.
2. Нешатаева Т.Н. Международное частное право и международный гражданский процесс: учебный курс в трех частях / Т.Н. Нешатаева. – М.: Изд. дом «Городец», 2004. – 624 с.
3. Звеков В.П. Коллизии законов в международном частном праве / В.П. Звеков. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 416 с.
4. Юридичні особи в міжнародному приватному праві [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1921060848033/pravo/yuridichni_osobi_mizhnarodnomu_privatnomu_pravi.
5. Міжнародне приватне право: підручник для студ. юрид. вищ. навч. зал. / за ред. проф. В.П. Душмана та доц. І.А. Шуміло. – Х.: Право, 2011. – 320 с.

Стебаева А.И.

студент,

Научный руководитель: Сиваш Е.М.

кандидат юридических наук, доцент,

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО СТАТУСА ГОНКОНГА КАК СУБЪЕКТА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Субъекты международного права – это участники международных правоотношений, которые имеют международные права и несут международные обязанности. Одной из возможных классификаций субъектов международного права является их деление на две группы: первичные и вторичные. К первичным субъектам относятся государства, нации и народы, борющиеся за свою независимость. К вторичным – можно отнести международные организации, государственноподобные образования и других субъектов, объем правосубъектности которых зависит от воли первичных.

Гонконг (или Сянган) – специальный административный район (САР) Китайской Народной Республики (КНР) [1]. Согласно классификации, представленной выше, возникает вопрос, к какому виду субъектов следует причислить Гонконг. Среди ученых и на сегодняшний день существуют дискуссии по поводу правосубъектности Сянгана. Одни считают его зависимым от КНР

лишь формально и наделяют Гонконг неограниченной правосубъектностью, другие – вторичным субъектом международного права, зависимым от воли первичного субъекта – КНР, третьи – считают Сянган лишь административно-территориальной единицей КНР, не имеющей международной правосубъектности вовсе.

Определяя правовое положение Сянгана, следует обратиться к его административно-правовому статусу в прошлом. Так, в 1842 году Гонконг был захвачен Великобританией и оставался её колонией до 1997 года, когда КНР получила суверенитет над этой территорией [3].

Положение Гонконга закреплено в совместной китайско-британской декларации и в Конституции специального административного региона КНР Гонконга (Основной закон Сянгана), утвержденной совместно с декларацией. Так, территории Гонконга предоставлена широкая автономия до 2047 года, то есть в течение 50 лет после передачи суверенитета. В рамках курса «Одна страна, две системы» и «Гонконгом управляют сами гонконгцы в условиях высокой степени автономии» в Сянгане в течение этого периода не будет устанавливаться социалистическая система и Центральное народное правительство КНР (ЦНП КНР) берёт на себя вопросы обороны и внешней политики территории. В свою очередь Гонконг оставляет за собой право осуществлять свою автономию в области исполнительной, законодательной и судебной власти, право на контроль над полицейскими силами, денежной системой, пошлинами и иммиграционной политикой, а также сохраняет представительство в международных организациях и мероприятиях. Однако в своей автономии Сянган остается подотчетным КНР.

Согласно положениям преамбулы Конституции САР: «Гонконг был частью территории Китая с древнего времени» [2], то есть КНР не допускает возможности становления Сянгана как отдельного суверенного государства и считает его исторически единой с КНР территорией. Это обуславливает и положение ст. 1 Основного закона Гонконга, где сказано, что специальный административный регион Сянган является неотъемлемой частью КНР [2].

Своеобразно регулируется положение вооруженных сил КНР и Сянгана. Согласно ст. 14 Конституции Гонконга, правительство САР, с согласия ЦНП, может использовать местный гарнизон для поддержания общественного порядка [2]. Таким образом, КНР наделяет Сянган определенной самостоятельностью в

осуществлении военной силы на собственной территории. Однако Гонконг не может применять ее для урегулирования международных конфликтов. Это обстоятельство подтверждает отсутствие суверенитета у властей Сянгана, так как одним из его признаков есть так называемое «право войны» – открытие и ведение действий воюющими государствами (международный вооруженный конфликт) или противоборство в конфликте немеждународного характера [4].

Другим немаловажным обстоятельством является то, что Основной закон Гонконга предусматривает возможность ЦНП КНР уполномочивать САР для самостоятельного ведения иностранных дел (ст. 13 Конституции Сянгана) [2]. Сама эта возможность, прописанная в Основном законе Гонконга, дает основания считать его потенциальным вторичным субъектом международных отношений, находящимся на сегодняшний день в так называемом «спящем», «выжидающем» состоянии.

Следует так же отметить, что суды Сянгана самостоятельны в осуществлении судебной власти, но не имеют юрисдикции над случаями, связанными с вопросами внешней безопасности и иностранных дел. Однако в ст. 19 Конституции Гонконга закреплена процедура, согласно которой суды Сянгана могут получить специальный сертификат от ЦНП КНР на разрешение вышеупомянутых споров [2]. Это является еще одним подтверждением наделения Сянгана специальной компетенцией, позволяющей мировому сообществу воспринимать Гонконг как вторичного субъекта международного права.

Самостоятельное участие Сянгана и КНР в международных правоотношениях, по мнению определенной группы ученых, подтверждается соглашением об избежание между Российской федерацией (РФ) и КНР двойного налогообложения, которое было подписано в 1994 году [1]. Это соглашение не распространяется на Гонконг, так как, согласно статьям 106-108 Конституции Сянгана, последнему гарантируется до 2047 года право на самостоятельную налоговую систему. В противовес такой точке зрения, можно отметить, что право на самостоятельную налоговую систему, это определенная свобода во внутренней сфере деятельности Гонконга, и не говорит о внешнеполитической самостоятельности.

Другим аргументом, подтверждающим мнение, что фактическая внешняя деятельность Сянгана осуществляется вразрез с юридическим положением вещей, является особенный таможенный

статус, которым обладает Гонконг. Ст. 116 Конституции Сянгану предусмотрено, что САР Гонконг должен рассматриваться как особая таможенная территория [2]. Это означает, что он может быть стороной международных договоров и торговых соглашений, отдельно от Китая пользоваться правами и исполнять обязанности по заключенным соглашениям, включая право устанавливать и отменять на своей территории экспортные квоты, тарифы и тому подобное. Таким образом, ЦНП КНР передает Сянгану часть своих экономических прав, присущих суверенитету.

Так, Сянган является отдельным и активным членом Всемирной торговой организации (ВТО) и Азиатско-Тихоокеанского экономического сотрудничества (АТЭС) [5]. Следует заметить, что Гонконг является полноправным членом ВТО наравне с унитарным государством КНР. При этом в механизме разрешения конфликтов в рамках ВТО отдельные таможенные территории обладают таким же объемом прав, необходимых для защиты своих внешнеэкономических интересов, как и государства-члены ВТО. Таким образом, теоретически возможен спор между Гонконгом и КНР, как участниками ВТО. Последствия такого спора достаточно сложно представить, так как КНР, будучи суверенным государством, имеет право в любой момент ограничить автономию Сянгану в экономической сфере. А чтобы считаться субъектом международного права необходимо, иметь фактическую возможность защитить свои права и интересы и привлечь к ответственности любого из участников такого соглашения или договора.

При определении международной правосубъектности Гонконга следует так же учитывать его восприятие на международной арене другими субъектами международного права. Так, согласно общероссийского классификатора стран, утвержденного в РФ 2001 году, Гонконг вплоть до 15 октября 2003 года считался отдельной страной (цифровой код 344, КНР – 156) [1]. Вразрез положений представленного ранее классификатора стран РФ неоднократно заявляла, что в мире существует только один Китай. Так, в Договоре о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между КНР и РФ от 16 июля 2001 года, РФ признает, что правительство КНР является единственным законным правительством, представляющим весь Китай [1].

Таким образом, можно сделать вывод, что Гонконг на сегодня не имеет полной самостоятельности и остается САР КНР. КНР наделяет Сянган определенными самостоятельными полномочиями

в разных сферах внутреннегосударственной и (в строго определенных случаях) внешнеэкономической деятельности САР, что позволяет считать Гонконг вторичным субъектом международного права, правосубъектность которого ограничена первичным субъектом – КНР.

При этом можно констатировать, что Сянган достиг значительных успехов в своем развитии, является одним из ведущих финансовых, научных и политических центров Азии и мира. Все это обосновывает политические предпосылки возможного выхода в будущем Сянгана из состава КНР и существования его как независимой, экономически и социально стабильной страны, а не только САР КНР, и определение его уже как первичного субъекта международного права.

Список использованных источников:

1. Банаев В.А. Проблема правового статуса Гонконга: Диссертация. – М., 1952. – С. 118.
2. Гримм Э. Сборник договоров и других документов. – М., 1927. – С. 125.8. «Гонконг до и после 1 июля 1997 года», Москва, 1997 (143 стр.)
3. Джэрмен Т. М. Лэм. Воссоединение Гонконга с Китаем: Воздействие на Китай: Городской Университет Гонконга. – С. 2.
4. Капто А. С. Право войны // Право и политика. – 2001. – № 1. – С. 4.
5. Куполевский А.Г. Гонконг в системе мировых экономических связей: Диссертация. М., 1970. – С. 306.

Тютюнник С.М., Балюк В.Я.

студенты,

Институт прокуратуры и следствия

Национального университета «Одесская юридическая академия»

НЕКОТОРЫЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВОЙНЫ НАТО В ЮГОСЛАВИИ

Институт энергетических и экологических исследований (Institute for Energy and Environmental Research) в штате Мериленд США – выпустил доклад «Точечные бомбардировки, широко-масштабный ущерб: два исследования бомбардировок промышленных объектов в Панчево и Крагужеваце во время проведения операции «Сила Союзников» с анализом правовых и

экологических аспектов так называемых «точечных бомбардировок», которым НАТО подвергло промышленные объекты Югославии в 1999 г. [1]. Основываясь на этом документе мы постараемся выяснить, насколько действия НАТО соответствовали общепринятым нормам гуманитарного права и к каким последствиям они привели.

23 марта 1999 г. 19 стран-членов НАТО санкционировали нанесение воздушных ударов против Югославии. Операция «Сила Союзников» началась на следующий день. Это был второй случай за 50 лет существования НАТО, когда эта организация начала наступательную операцию (после Боснии в 1995).

Первый и основной вопрос – имело ли НАТО полномочия применять силу в Югославии? Мы считаем категорически нет, по следующему ряду причин:

1. В своих многочисленных заявлениях пресс-служба НАТО приводило аргумент, что его вмешательство остановило «гуманитарную катастрофу» и этнические чистки. Однако это прямо противоречит фактам: действия НАТО спровоцировали небывалый всплеск боевых действий с обеих сторон, подстегнув военное противостояние к полномасштабной войне. Об этом свидетельствуют предварительный отчет ОБСЕ 1999 года по войне в Югославии.

2. Запрет на использование силы в Уставе ООН, можно найти в статье 2 (4) с двумя конкретными исключениями против этого запрета, предусмотренного в Уставе. Первое находится в главе VII, где Совет Безопасности имеет право выполнить свою ответственность за поддержание международного мира и безопасности. Второе исключение содержится в статье 51, в отношении права на самооборону. НАТО не имели поддержку в Совете Безопасности Организации Объединённых Наций на применение силы в Югославии, и не утверждали, что на блок напали. Примечательный факт, что в 2014 году НАТО таки признало, что бомбардировки были проведены без мандата ООН. Таким образом налицо действия которые можно классифицировать как агрессия, согласно Резолюции Генеральной Ассамблеи ООН 3314 от 14 декабря 1974 года, с оговоркой на то, что агрессором в данном случае выступает блок стран.

Ряд заявлений должностных лиц Альянса отмечают, что Устав ООН запрещает не спровоцированные атаки только отдельных государств, но освобождает от ответственности за не

спровоцированные нападения военных коалиций нескольких государств, таких, как НАТО. Мы считаем это абсурдным заявлением, поскольку в принципе нивелирует запрет на ведение войны в международном праве.

Второй вопрос – имели ли место нарушение международного гуманитарного права? Международное право, применимое к нашему анализу использования НАТО военной силы в Югославии, включает в себя Женевскую конвенцию 1949 г. и дополнительный Протокол (I) к Женевской конвенции. Все страны-члены НАТО подписали и ратифицировали конвенцию и несут обязательства по соблюдению ее условий. Что касается Протокола I, то на момент начала бомбардировок в него входили все страны-члены НАТО, кроме Соединенных Штатов, и Турции.

Женевская конвенция 1949 г. запрещает государствам уничтожение собственности, если это не является «абсолютно необходимым для военных операций». Военная необходимость сама по себе является расплывчатым понятием, и страны очень склонны считать военной необходимостью все, что способствует успеху военной операции. Конкретные критерии выборов целей бомбардировок в Югославии не были обнародованы. На запрос Министерству обороны США по поводу документов, подтверждающих военную необходимость выбора этих объектов, Институт энергетических и экологических исследований получил отказ.

Так же Протокол I в статье 56 запрещает атаки на заводы и сооружения, содержащие в себе опасный потенциал: дамбы, плотины и атомные электростанции, «если такое нападение может вызвать высвобождение опасных сил и последующие тяжелые потери среди гражданского населения». Статья 35, в соответствии с которой запрещается использовать оружие, которое по своей природе вызывает «излишние повреждения или излишние страдания», и применять средства ведения военных действий, «которые имеют своей целью причинить или, как можно ожидать, причинят обширный, долговременный и серьезный ущерб природной среде».

Однако при проведении операции «Сила Союзников» были намеренно выбраны и подвергнуты бомбовым ударам жизненно важные объекты промышленной инфраструктуры Югославии, что нарушает все вышеперечисленные положения. Во время бомбардировок были уничтожены или повреждены 89 фабрик и заводов, 120 объектов энергетики, 14 аэродромов, 48 больниц и

госпиталей, 118 радио- и ТВ-ретрансляторов, 82 моста, 70 школ, 18 детских садов, 9 зданий университетских факультетов и 4 общежития, 35 церквей, 29 монастырей. Всего на объекты промышленности и социальную инфраструктуру была произведена 1 991 атака. В результате бомбардировок около 500 000 человек в Югославии остались без работы [2; 3].

Последствия для гражданского населения были катастрофическими: из строя были выведены жизненно важные предприятия, разрушение этих предприятий привело к загрязнению, действующему уже в течение многих месяцев и способному в ближайшие годы оказать воздействие на большое количество людей, проживающих на большой территории.

Вопрос третий – мировая реакция и действия ООН.

В день начала бомбардировок, Россия призвала Совет Безопасности ООН рассмотреть «чрезвычайно опасную ситуацию, вызванную односторонней военной акцией Организации Североатлантического договора (НАТО) против Союзной Республики Югославии». Тем не менее, проект резолюции, представленный совместно Россией, Беларусью и Индией, чтобы потребовать «немедленного прекращения применения силы против Союзной Республики Югославии» потерпел поражение. Были только три голоса за (Россия, Китай и Намибия) и двенадцать против, без воздержавшихся. Аргентина, Бахрейн, Бразилия, Габон, Гамбия, Малайзия, и Словения, а также страны члены НАТО – США, Великобритания, Франция, Канада, и Нидерланды проголосовали против него [4].

В связи с этим возникает много вопросов на счет эффективности деятельности ООН, а так же причин молчаливого согласия большинства других стран, однако это уже политические вопросы.

Подводя итоги, следует отметить следующие положения:

1. Операция оправдывалась как «гуманитарная интервенция», и была проведена без мандата ООН, в связи с чем вполне справедливо характеризовать ей как незаконная военная агрессия.

2. Уничтожение множества объектов гражданского назначения и промышленных объектов не военного назначения, нарушает нормы гуманитарного права.

3. Пассивная мировая реакция, обусловленная политическими причинами. Поэтому на высоком дипломатическом или государственном уровне комплексное расследование данных

нарушении не проводилось, не говоря уже о привлечении к ответственности.

Список использованных источников:

1. Sriram Gopal and Nicole Deller, Precision Bombing, Widespread Harm: Two Case Studies of the Bombings of Industrial Facilities at Pancevo and Kragujevac During Operation Allied Force, Yugoslavia 1999. Takoma Park, Maryland: Institute for Energy and Environmental Research, November 2002. Электронный доступ: <http://ieer.org/resource/reports/precision-bombing-widespread-harm>
2. Отчёт об эффективности ВВС НАТО в Югославии. Зарубежное военное обозрение № 6. – 2000. – С. 9.
3. Косик В. Итоги кампании НАТО в Югославии в цифрах, «Дипкурьер НГ» 23 марта 2000 г.
4. Гуськова Е.Ю. Агрессия НАТО 1999 года против Югославии и процесс мирного урегулирования. – Москва: Индрик, 2013. – 304 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Жарко О.Г.

викладач,

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Загострення екологічної ситуації в Україні, особливо, масштабність шкідливого господарського впливу на людину і природу зумовлюють державу і суспільство в цілому формувати нову якісну державну і регіональну екологічну політику, здійснювати ефективно механізми її реалізації і правового забезпечення на національному та місцевому рівні. В умовах проведення реформ в країні посилюється роль і відповідальність місцевих органів влади у здійсненні регіональної екологічної політики.

В період з 1990 по 1991 рр. в Україні сформувалася нова екологічна політика перехідного періоду, яка зосереджувала увагу на розвитку економічних методів регулювання природокористування і децентралізацію управління охороною навколишнього природного середовища, розширення прав і повноважень місцевих органів самоврядування.

Регіональна екологічна політика є невід'ємною складовою національної політики й ефективним засобом подолання екологічної кризи у державі в цілому, яка реалізується завдяки чинному законодавству України та особливо регіональному (зональному) нормативному регулюванню. Також можна вважати, що регіональна екологічна політика – це врегульована сфера управління в галузі забезпечення екологічної безпеки, що направлена на досягнення якості довкілля та регіонального використання природних ресурсів, рівноваги в сфері господарювання та охорону життя і здоров'я суспільства [1].

Особливістю правового регулювання регіональної екологічної політики є наявність особливого правового забезпечення, що формується органами місцевої державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і реалізується спеціально

уповноваженими органами загальної та спеціальної компетенції у галузі забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля та використання природних ресурсів, створення сприятливих умов для реалізації конституційного права громадян на безпечне довкілля.

Законодавчою базою для розроблення стратегій регіонального розвитку забезпечення екологічної політики є Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про стимулювання розвитку регіонів», постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Концепція державної регіональної політики. В свою чергу, дані нормативно-правові акти певним чином розмежовують повноваження між центральними та регіональними органами державної влади, спрямовані на досягнення місцевої (регіональної) екологічної політики. Комплексним стратегічним документом, що сприяє втіленню регіональної екологічної політики держави в рамках концепції сталого розвитку став Закон України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» та розроблений відповідно до Стратегії Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011- 2015 роки [2].

Для здійснення ефективного регіонального контролю у сфері використання загальних природних ресурсів необхідно розробити і прийняти законодавчі акти про екологічну інформацію, екологічний аудит, екологічну паспортизацію небезпечних підприємств та інші, які забезпечать високий рівень організації проведення природоохоронної діяльності, посилять гарантії прав громадян на безпечне навколишнє природне середовище [3].

На завершення варто зазначити, що роль органів місцевого самоврядування є однією із провідних у реалізації державних екологічних програм, які складають основу державної екологічної політики, тому для досягнення головної мети у сфері екологічної політики необхідно запровадити більш глибоке вивчення та оцінку внутрішнього природного, екологічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання; подальше вдосконалення державної системи охорони

довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики кожного регіону, а також модернізувати екологічні стандарти та законодавства за допомогою укладання добровільних угод з питань стимулювання екологічних інноваційних підходів реалізації природоохоронних програм як національного, так і регіонального значення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року № 2818-VI.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки» від 21.09.2000 р. № 1989-III.
3. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні та механізми її реалізації. – НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2007. – 72 с.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Барловська І.О.

студентка,

Науковий керівник: Кобзар В.В.

кандидат юридичних наук, старший викладач,

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

Чернігівського національного технологічного університету

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ТВАРИН

Страхування тварин викликає значний інтерес та чимало запитань як у юристів, так і осіб, які бажають укласти такий договір. Слід зазначити, що в іноземних державах, на відміну від нашої країни, страхування взагалі і в тому числі тварин давно стали звичним явищем і забезпечують певні гарантії для їх власників. Незначна поширеність в Україні багато в чому пов'язана з низькою свідомою оцінкою громадян України про значення такого виду страхування.

Мета дослідження – дослідити дане явище, та зробити певні висновки про страхування тварин та значення такого виду діяльності.

Дана тематика досліджувалась у працях таких науковців як: К.О. Саліпко, С.С. Осадець, Т. Коваленко, В.О. Демяненко, П.Чуянова та ін. вчених.

Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [1].

Страхування тварин – вид майнового страхування, який забезпечує страховий захист власникам на випадок загибелі, падежу або вимушеного забою тварин. Нині цей вид страхування не набув належного розвитку на вітчизняному страховому ринку. Але бажання власників тварин заручитися захистом на випадок

можливих втрат відкриває широкі можливості для страхових компаній у розвитку такого виду страхування [2, с. 245].

Страхування тварин є досить небезпечним ризиком, адже кожний вид тварин потребує різного обсягу страхової відповідальності. Ці та інші фактори зумовлюють використання різних тарифних ставок, розмір яких може становити 1-10% від страхової суми. Водночас страхування великої рогатої худоби здійснюється за граничними розмірами страхових тарифів – від 2 до 5% від страхової суми; страхування коней – відповідно від 3 до 7% [3].

Домашні тварини для своїх господарів є повноцінними членами родини. Для своїх господарів домашні тварини виступають у якості майже повноцінних членів сім'ї, за якими здійснюється належний догляд і піклування. Являючись не тільки домашніми улюбленцями, а ще й помічниками по господарству чи засобом для заробітку, – ставлення тварини звертають на себе більш пильну увагу з боку хазяїв. Наприклад, коні, – для власників стаєнь або екзотичні тварини, – для господарів зоопарків, риби, – для аквапарків і атракціонів. Кожна тварина в подібному випадку – цінна частина життя, бізнесу і статусу людини. Тому її здоров'я і збереження – один з найважливіших аспектів для господаря [4].

Договір страхування можуть укласти юридичні й фізичні особи (у тому числі суб'єкти підприємницької діяльності), які є власниками сільськогосподарських тварин або птиці [5].

Особливість страхування тварин, яка відрізняє цей вид страхування від інших, пов'язана зі строками відповідальності страховика. Так, відповідальність страховика з виплати страхового відшкодування при загибелі тварин від хвороби настає через кілька (наприклад, 10) днів з моменту початку дії договору, тобто після сплати страхового платежу. Таке відстрочення дає змогу уникнути виплат за тварин, які при укладанні договору були хворі і не повинні були прийматися на страхування. Проте це обмеження стосується лише нових та додаткових договорів. Якщо чинний договір поновлено на черговий строк, страховик без будь-якої перерви несе страхову відповідальність. За випадки загибелі або вимушеного забою тварин унаслідок нещасних випадків, стихійного лиха та дії третіх осіб відповідальність страховика починається та припиняється згідно з умовами страхування [3].

Об'єктом страхування (це можуть бути здорові тварини з певними віковими обмеженнями): велика рогата худоба, коні – віком від 1 місяця; свині – від 6 місяців; мули та невелика рогата

худоба: вівці, кози, віслюки – від 1 року; хутрові звірі: нутрії, кролі – з 45-денного віку; собаки – від 6 місяців до 10-12 років; бджолосім'ї, коти, декоративні птахи: папуги; екзотичні тварини: мавпи, змії тощо. На страхування не приймаються тварини хворі, виснажені, а також ті, які перебувають у місцевості, де оголошений карантин (крім тварин тих видів, які до даного захворювання несприйнятливі). Такі тварини, як собаки, приймаються на страхування, якщо вони зареєстровані у спілці собаководів-аматорів, Українському товаристві мисливців та рибалок або в Товаристві сприяння обороні України; а бджолосім'ї – після перевірки ветеринарно-санітарного паспорта пасіки (характеристики пасіки, ветеринарно-санітарного стану) [2, с. 245].

Страховий продукт «Страхування тварин» – це унікальний продукт на страховому ринку України, що дозволяє застрахувати Власника тварини від фінансових витрат, що можуть бути понесені ним під час утримання та догляду за тваринами. У межах даного Продукту є можливість для Страхувальника (Власника тварини) застрахувати тварину будь – якого роду, виду, породи, ринкову вартість, місцезнаходження та вік якої, потрібно визначити на дату укладення Договору страхування [4].

Власники тварин зобов'язані суворо додержувати установлених у даній місцевості рекомендацій щодо догляду за тваринами, їх годівлі й утримання, а також вжити всіх заходів, аби попередити їх захворювання та загибель. Тому до укладання договору страховик повинен перевірити, чи можна прийняти на страхування тварин у даному господарстві. Якщо в господарстві не додержують зазначених умов, договір страхування не укладається [2, с. 247].

Страхування здійснюється на випадок загибелі або змушеного забиття тварин або птиці внаслідок: інфекційних хвороб; стихійних лих (удару блискавки, землетрусу, селю, повені, зсуву, обвалу, просідання ґрунту, бурі, урагану, бурану, шторму, зливи, граду, снігопаду й інших явищ, невластивих даній місцевості); пожежі; нещасного випадку (вибуху, дії електричного струму, утоплення, потрапляння під транспорт, що рухається, удушення, напади звірів, отруєння отруйними травами або речовинами, сонячного або теплового удару, замерзання, укусу змії або отруйних комах, травматичного ушкодження, падіння тварин у яму тощо); протиправних дій третіх осіб (крадіжки, розбою, побиття тварин) [5].

Така країна, як Німеччина, домашніх тварин відносить до домашнього майна, яке може страхуватися як разом з майном

страхувальника так і окремо. А така країна як Естонія даний вид страхування розпочала здійснювати чи не однією з перших.

Ми ще далекі від країн Європи та Америки, де страхуванню підлягають ледь не всі забаганки, які собі тільки можна уявити.

Отже, проаналізувавши доробки науковців з даного питання, можна зробити певні висновки, для поширення даної страхової послуги в Україні. В законодавстві необхідно чітко виокремити страхування майна і обумовити всі особливості даного виду страхування. Визначити коло підстав з приводу яких страховик буде нести відповідальність, і в той же час надати їм певні гарантії. Але здійснювати всі нововведення, поступово досліджуючи всі особливості їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України – 1996 р. – № 18. – Ст. 78.
2. Осадець С.С. Страхування. Підручник / С.С. Осадець // Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ. – 2002 р. – 599 с.
3. Зарубіжний досвід страхування тварин. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://otherreferats.allbest.ru/bank/00216523_0.html.
4. Страхування тварин. СК «Глобус» VIG. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ic-globus.com/page-961.html>.
5. Страхування тварин. Провідна. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.providna.ua/uk/content/strahyvannya_tvarin.

Белікова С.О.

*здобувач, старший викладач,
Національна академія прокуратури України,
радник юстиції*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Сучасне законодавство про прокуратуру України визначає пріоритетність функції представництва інтересів громадянина або держави в суді в діяльності органів прокуратури, оскільки воно спрямовано передусім на захист прав людини (громадянина) і держави.

Так, на органи прокуратури, згідно зі ст. 121 Конституції України та ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» (в редакції від 14 жовтня 2014 року, який набрав чинності 26.10.2014) [1], покладено представництво інтересів громадянина або держави в суді, у випадках та порядку, встановлених законом. Статтями 23-24 цього ж Закону визначено підстави та форми представництва.

Основними завданнями представництва в суді є реальний захист та поновлення прав і законних інтересів громадян, а також захист інтересів держави, що порушуються або можуть бути порушені внаслідок протиправних діянь фізичних і юридичних осіб, фактичне усунення порушень закону, як це передбачено пунктом 2 наказу Генерального прокурора України № 6гн від 28 листопада 2012 року «Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень» [2].

Отже, прокуратура сприяє реалізації і захисту прав людини та інтересів держави, що є її головною метою.

Підставою представництва інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства), відповідно до частин 2, 3 статті 23 Закону, виступає його неспроможність самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а для інтересів держави – наявність порушень або загрози порушень інтересів держави.

Крім того, під представництвом прокуратурою інтересів громадян або держави в суді слід розуміти також здійснення захисту інтересів громадян та держави при виконанні судових рішень шляхом вжиття заходів, спрямованих на своєчасне і реальне виконання рішень, постановлених у справах за позовами, заявами прокурора. Тому, прокурор на стадії виконання судових рішень, завдяки представницької функції, приймає участь у виконавчому провадженні та згідно ч. 1 ст. 7 Закону України «Про виконавче провадження» [3] набуває статусу учасника виконавчого провадження.

Новий Закон України «Про прокуратуру» залишив за органами прокуратури здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді та закріпив на законодавчому рівні участь прокурора у виконавчому провадженні на стадії виконання судових рішень, що є позитивним для діяльності даного правозахисного органу.

Деякі вчені, зокрема, Є. Суботін, О. Черв'якова і І. Марочкін вбачають представництво прокурором як представництво нового типу, оскільки обов'язковим учасником відносин, які у зв'язку з цим виникають, є прокурор. Складовою частиною завдань, що стоять перед представництвом, вони вважають «захист інтересів суспільства, оскільки порушення останніх неминуче позначається на інтересах громадян, що, у свою чергу, не може не зачіпати інтересів держави» [4, с. 63-65].

Наразі, прокурор – особливий суб'єкт представництва в суді і у виконавчому провадженні. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави має свої особливості серед яких є те, що воно здійснюється на підставі Конституції України та Закону України «Про прокуратуру», хоча інші види представництва відбуваються на підставі доручення (договору, ордеру тощо).

Але ж новий Закон України «Про прокуратуру» (на відміну від його попередньої редакції від 5 листопаду 1991 року) одночасно вніс обмеження стосовно кола суб'єктів, які потребують відповідного захисту, – це ті громадяни, які не досягли повноліття, недієздатні або обмежено дієздатні. Фактично прокурор вправі здійснювати функцію представництва щодо вказаної категорії осіб за умови, – якщо законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси таких осіб, не здійснюють або неналежним чином здійснюють їх захист (ч. 2 ст. 23).

На наше бачення, вказані зміни прийняті без урахування аналізу законодавства і практики роботи органів контролю та інших органів, уповноважених забезпечити захист прав та інтересів визначеного кола осіб, а також законних представників цих осіб (батьків, опікунів, піклувальників). Не завжди у повсякденному житті робота вказаних органів зналагоджена і є достатній рівень їх юридичної й професійної підготовки. Аналогічно це стосується і законних представників дітей.

Практика свідчить, що звернення до прокуратури є найефективнішим засобом боротьби з неправомірними порушеннями. Проте написання позовної заяви та ведення справи у суді необхідно доручати фаховому юристу, оскільки судовий процес – це копітка процедура, недотримання якої (наприклад, вимога щодо строків) може привести до програшу справи позивачем, навіть якщо він був правий [5, с. 42].

Водночас, новий закон передбачає необхідність обґрунтування прокурором в суді наявності підстав представництва і тільки

виключно після їх підтвердження судом прокурор вправі його здійснювати. Тобто, наявність таких підстав має бути підтверджена прокурором шляхом надання суду відповідних доказів. Зауважимо, що законодавець не визначив формат і обсяг цих обґрунтувань, що надають прокурору підстави для представництва, які були б достатніми для його здійснення (подання заяви, позову).

Слід підкреслити, що новий закон виключив можливість здійснювати представницькі функції щодо захисту такої соціально незахищеної категорії громадян – як громадяни похилого віку, чим позбавив їх відповідного захисту у випадку порушення їхніх прав та інтересів.

Виникає ряд актуальних питань, пов'язаних з представницькою діяльністю прокурора у виконавчому провадженні. Якщо органи прокуратури позбавлені права звертатися з позовами в інтересах громадян похилого віку, то який орган (посадова особа) буде представляти їхні інтереси і у виконавчому провадженні? Прокурор як учасник виконавчого провадження користується правами сторони, передбачені ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження», і фактично контролює хід виконання судового рішення. У випадку наявності порушень з боку державного виконавця під час здійснення виконавчих дій примусового характеру, прокурор відповідно реагує шляхом оскарження дій (бездіяльності) держвиконавця до суду або до керівника вищестоящего органу державної виконавчої служби. Тим самим прокурор забезпечує законність у виконавчому провадженні та поновлення порушених прав громадян (держави).

Таким чином, зважаючи на позитивний досвід представницької діяльності прокурора вважаємо за доцільним в новому законодавстві надати прокурору можливість самостійно визначати підстави для його втручання щодо вирішення конфліктних ситуацій правозахисним шляхом, а також визначати належність людини і громадянина до категорії осіб, які потребують захисту.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України в ред. від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.rada.gov.ua>.
2. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: наказ Генерального прокурора України від 28 листопада 2012 року № 6гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uazakon.com/documents.

3. Про виконавче провадження: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207 (в редакції від 2 березня 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Суботін Є., Черв'якова О., Марочкін І. Представницька функція прокурора // Право України. – 1997. – № 11. – 63–65 с.

5. Банах С. Зміцнення інституту представництва в органах прокуратури як гаранта формування правової держави // Вісник національної академії прокуратури України. – 2013. – № 5. – 42 с.

Самсоненко Л.А.

студент;

Кобзар В.В.

кандидат юридичних наук, старший викладач,

Навчально-науковий інститут права та соціальних технологій

Чернігівського національного технологічного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ ВІДМОВИ У СТРАХОВИХ ВИПЛАТАХ

Страхування як система захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб – необхідний елемент соціально-економічної системи суспільства [4]. Взагалі, страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів та доходів від розміщення коштів цих фондів [2].

На сучасному етапі життя страхування набуває неабиякого значення. Підвищення ролі страхування можна пояснити прагненням особи захистити свої майнові інтереси. Для досягнення поставленої мети фізичні та юридичні особи укладають договори страхування зі страховими компаніями.

Договір страхування – це договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору [3]. Тобто, здійснення страхової

виплати є обов'язком страховика, який виникає в разі настання страхового випадку [2; 3].

Однак, Цивільним кодексом України передбачено, що страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати у разі:

1) навмисних дій страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, якщо вони були спрямовані на настання страхового випадку, крім дій, пов'язаних із виконанням ними громадянського чи службового обов'язку, вчинених у стані необхідної оборони (без перевищення її меж), або щодо захисту майна, життя, здоров'я, честі, гідності та ділової репутації;

2) вчинення страхувальником або особою, на користь якої укладено договір страхування, умисного злочину, що призвів до страхового випадку;

3) подання страхувальником завідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування або про факт настання страхового випадку;

4) одержання страхувальником повного відшкодування збитків за договором майнового страхування від особи, яка їх завдала;

5) несвоєчасного повідомлення страхувальником без поважних на те причин про настання страхового випадку або створення страховикові перешкод у визначенні обставин, характеру та розміру збитків;

6) наявності інших підстав, встановлених законом [3].

Аналогічні підстави відмови у страхових виплатах містяться і в Законі України «Про страхування», в тому числі, даний закон передбачає таку підставу як «інші випадки, передбачені законом». Тобто, передбачений ст. 26 Закону України «Про страхування» і ст. 991 Цивільного кодексу України перелік підстав для відмови у страхових виплатах є відкритим. Тому, на нашу думку, логічним є питання: «Які ще є підстави для відмови у здійсненні страхових виплат?».

Дослідивши наукову літературу, можна сказати, що підставами для відмови у здійсненні страхових виплат страховиком можуть бути й інші підстави, що визначені законодавством України, та передбачені умовами договору страхування. Поширеними підставами для відмови у здійсненні страхових виплат, що передбачаються договорами страхування, є: непереборна сила, військові дії або інші військові заходи [5].

Слід враховувати, що відповідно до ч. 2 ст. 991 Цивільного кодексу України договором страхування можуть бути передбачені

також інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону [3].

З цього приводу необхідно зазначити, що у ст. 979 Цивільного кодексу України та у ст. 16 Закону України «Про страхування» зазначено, що за договором страхування страховик зобов'язується у разі настання страхового випадку виплатити страхувальникові або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору [2; 3].

Тобто, виходячи із змісту цих норм, можна зробити висновок, що коли виникає страховий випадок, страховик зобов'язаний виплатити страхове відшкодування, а інші умови договору є підставою для відмови лише в тому разі, якщо таке порушення положень договору страхувальником перешкодило страховику переконатися, що ця подія є страховим випадком, і має оцінюватись окремо у кожному випадку.

Зокрема, несвоєчасне повідомлення страховика про настання страхового випадку саме по собі не може бути підставою для відмови від страхового відшкодування, а лише в тому випадку, коли воно позбавляє страховика можливості дізнатися чи є ця подія страховим випадком, тобто якщо буде доведено, що відсутність у страховика відомостей про це могло вплинути на його обов'язок виплатити страхове відшкодування [4].

Вважаємо, що відсутність вичерпного переліку підстав, за яких страховик може відмовитися від страхових виплат є значним недоліком законодавства, який потребує усунення. Адже відкритість даного переліку, дає можливість страховикам не сплачувати страхові виплати, шляхом внесення до договорів страхування підстав звільнення від сплати страхових виплат, які не передбачені законом, але і не суперечать йому. Кількість таких підстав може бути досить великою, адже законодавством не обмежена кількість таких підстав, які можуть передбачатися договором страхування.

Також важливим є те, що наявність підстави «інші випадки, передбачені законом» дає можливість страховикам тлумачити дане положення на свою користь, що позбавляє можливості страхувальника отримувати страхові виплати навіть тоді, коли такі повинні бути виплачені. Адже не завжди страхувальники є юридично обізнаними і, як наслідок, не завжди розуміють значення всіх умов договору. В тому ж випадку, якщо особа не розуміє значення того чи іншого положення закону чи договору, вона не

знає чи відноситься подія, яка з нею трапилася, до страхового випадку і чи має вона право на страхове відшкодування. Як правило, юридично необізнані особи, у випадку відмови виплати страхового відшкодування, не звертаються до суду за захистом своїх прав, адже вважають, що страхова компанія чинить згідно з законодавством. Тим самим страхові компанії мають змогу економити свої кошти, що є для них позитивним явищем.

На нашу думку, необхідно удосконалити законодавство з даного питання. А саме, необхідно затвердити вичерпний перелік підстав відмови у страхових виплатах. Такий перелік дасть змогу однаково застосовувати законодавство в цій сфері всіма страховиками, зупинить їх свавілля та надасть страхувальникам гарантії виплати страхової суми або ж відмови в такій виплаті виключно на законній підставі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 року № 85 / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40-44. – Ст. 356.
4. Узагальнення судової практики розгляду цивільних справ, що виникають з договорів страхування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/AB5E8816C6475569C2257905003047C1?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=AB5E8816C6475569C2257905003047C1&Count=500&>.
5. Цивільне право України. Особлива частина. – Дзера О.В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/73294-pdstavi-dlya-vdmovi-vd-zdysnennya-strahovih-viplat.html>.

Тютюшова В.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАПОВІТ В НОТАРІАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Легальне визначення заповіту, що міститься у ст. 1233 ЦК України, є досить лаконічним і визначає заповіт як особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Більш

детальними є визначення заповіту, що пропонуються в юридичній літературі зі спадкового права. Наприклад, Л. К. Буркацький виходить з того, що заповіт є вольовим одностороннім актом фізичної особи (у тому числі подружжя) щодо розпорядження своїми майновими правами власника на випадок смерті, вчиненим на користь однієї або кількох осіб у формі і порядку, встановленому законом. У класичній роботі зі спадкового права заповітом визнається розпорядження громадянина на випадок смерті щодо свого майна, зроблене у встановленій законом формі. О. С. Іоффе визначав заповіт як односторонній розпорядчий, особисто формальний правочин, вчинений на випадок смерті з метою встановлення спадкового правонаступництва [5, с. 128].

При посвідченні заповітів нотаріуси керуються нормами Цивільного кодексу України, Закону України «Про нотаріат», Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, та Правилами ведення нотаріального діловодства.

Фурса Є. І. виділяє три стадії нотаріального провадження при посвідченні заповіту:

I. Стадія відкриття – безпосереднє, особисте звернення заповідача до нотаріуса за посвідченням заповіту [7, с. 675].

II. Стадія підготовки передбачає перевірку належності цього питання до компетенції нотаріуса (регулюється ст. 56 ЗУ «Про нотаріат»). До стадії підготовки відноситься встановлення особи заповідача, перевірка його право- та дієздатності, та встановлення особи представника, якщо заповідач не може власноруч підписати заповіт. За чинним ЦК України право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю.

Також, стадія підготовки включає в себе перевірку відповідності форми і змісту заповіту вимогам закону (зміст заповіту включає в себе час і місце його складання, має бути особисто підписаний заповідачем, посвідчений особами, яким за законодавством надано таке право [8], із зазначенням дати і місця народження заповідача [6]).

III. Стадія безпосереднього вчинення нотаріального провадження:

1. визначення дійсної волі заповідача на посвідчення заповіту;
2. викладення заповіту на спеціальному нотаріальному бланку та за певним змістом.

На превеликий жаль, більшість фізичних осіб, які проживають на території України, погано проінформовані не тільки про

юридичну природу заповіту, а про процедуру його складання і посвідчення [3, с. 200]. У нашій культурі багато хто не розуміє значення заповіту, як певної форми розпорядження на майбутнє. Ще однією позитивною стороною заповіту є те, що спадкоємці не влаштовуватимуть воєн, коли йдеться про спадщину. Проблему поганого інформування населення стосовно заповіту можна вирішити шляхом проведення роз'яснення щодо його важливості в засобах масової інформації: по телебаченню, на радіо, в газетах, та журналах.

Окрім проблеми інформування, існує ще багато проблем з якими нотаріус зіштовхується при вчиненні процедури посвідчення заповітів. Розглянемо деякі з цих проблем.

Існують певні законодавчі неузгодження щодо надання права посвідчувати заповіт подружжя. Зокрема, ч. 2 ст. 56 ЗУ «Про нотаріат» забороняє посвідчення заповіту від імені кількох осіб [2]. Серед науковців існує думка, що приписи даної статті не поширюються на випадки складання заповіту подружжя. Свою думку вони обґрунтовують по-перше, тим, що законодавчо дозволене складання спільного заповіту подружжя і такий випадок є єдиним виключенням, а, отже, дані норми співвідносяться як загальна та спеціальна і по-друге, тим, що норма щодо можливості складання заповіту подружжя є більш пізньою за часом прийняття. Напевно, не можна сказати, що така позиція є цілком обґрунтованою, а отже, необхідне внесення змін до ч. 2 ст. 56 ЗУ «Про нотаріат» для узгодження положень законодавства, оскільки така норма є імперативною і не допускає виключень [4, с. 101]. Пропонуємо викласти ч. 2 ст. 56 ЗУ «Про нотаріат» в наступній редакції: «Посвідчення заповіту через представника, а також одного заповіту від імені кількох осіб не допускається, окрім випадків посвідчення заповіту подружжя».

Можливість відмови від заповіту подружжя тягне за собою певні проблеми. Якщо із відмовою від заповіту подружжя обома із подружжя питань не виникає, то відмова від такого заповіту лише одним із подружжя потребує більш детального розгляду. Постає питання, яким чином це відбувається, адже при складанні заповіту подружжя так чи інакше виражається спільна воля подружжя. Положення ЦК України та ЗУ «Про нотаріат» не покладають на нотаріуса обов'язок інформувати одного з подружжя про відмову іншого від спільного заповіту подружжя. Найбільш доречним було б доповнення п. 6.4 Глави 3 Порядку вчинення нотаріальних дій

нотаріусами України положенням про те, що при нотаріальному посвідченні відмови одного з подружжя від спільного заповіту подружжя, обов'язковою є присутність другого з подружжя. Для цього нотаріус надсилає повістку поштою кожному з подружжя, на якій вони ставлять підпис про її отримання. Якщо ж другий з подружжя не може, або ж відмовляється з'явитися у нотаріуса, нотаріус може скасувати заповіт подружжя, при наявності підпису другого з подружжя про його ознайомлення з повісткою [4, с. 102].

Що ж стосується секретного заповіту, основною проблемою є те, що нотаріус, не може оцінити зміст заповіту, а тому, не може вказати заповідачеві на його помилки, які суперечать законодавству, а отже і заповіт, складений без додержання вимог законодавства буде визнаватися недійсним.

Порядок оголошення секретного заповіту, що регулюється ст. 1250 ЦК України також не є досконалим, оскільки обмежено суб'єктний склад осіб, яких нотаріус повинен повідомити про день оголошення секретного заповіту (члени сім'ї та родичі спадкодавця, а якщо у спадкодавця взагалі немає родичів?). З цього приводу в літературі пропонується законодавчо закріпити можливість оголошення нотаріусом змісту заповіту у присутності двох свідків зі складанням протоколу, в якому будуть зазначатись всі обставини [1, с. 63].

Існують також проблеми подальшого тлумачення незрозумілих, або неоднозначних положень заповіту. Потреба у тлумаченні виникає тоді, коли заповіт містить суперечливі положення, що утруднюють його виконання. При посвідченні заповітів нотаріусу слід прагнути викладення його змісту за допомогою чітких та вичерпних формулювань, уникаючи неповноти та суперечностей [5, с. 135]. Однак на практиці цього правила не завжди дотримуються як самі заповідачі, так і особи, які посвідчують заповіти, тому можуть зустрічатися заповіти, в яких частки спадкоємців у спадщині не визначені заповідачем [5, с. 137].

Для того, щоб не виникало проблеми тлумачення заповіту, нотаріусу необхідно роз'яснювати спадкодавцю, а особливо спадкодавцю, який склав секретний заповіт, необхідність чіткого викладення положень у заповіті, а саме, чіткого визначення кола спадкоємців за заповітом, а також часток майна, яке переходить до кожного з них, із зазначенням наслідків невиконання цього положення.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що наразі існує дуже багато проблем при вчиненні такої нотаріальної дії, як посвідчення заповітів, починаючи із змісту самого заповіту, і закінчуючи його розкриттям і тлумаченням. Вирішення цих проблем можна досягти лише при спільній плідній праці науковців, практиків цієї сфери та законодавців.

Список використаних джерел:

1. Бичківський О. О. Секретні заповіти за законодавством України та іноземних держав / О. О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4. – С. 59-64.
2. Закон України «Про нотаріат» від 02. 09. 1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
3. Ковальчук Я. В. Основоположні аспекти відмінності між спадкуванням за законом та спадкуванням за заповітом / Я. В. Ковальчук // Часопис Київського університету права. – 2010. – №4. – С. 198-201.
4. Лисенко Н. В. Особливості нотаріального посвідчення заповіту подружжя / Н. В. Лисенко // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 3(12). – С. 100-105.
5. Печений О. Втрата чинності заповітом. Тлумачення заповіту / О. Печений // Вісник академії правових наук України. – 2010. – № 4 (63). – С. 128-137.
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22.02.2012 року, № 282/20595.
7. Теорія нотаріального процесу [текст]: Науково-практичний посібник / За заг. Ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.
8. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Термус В.С.

студент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЖЕРЕЛ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Питання про джерела господарського права ще не стало предметом наукової дискусії. Майже в усіх наукових і навчально-методичних працях, по суті, єдиним таким джерелом розглядається господарське законодавство. Інших джерел для більшості авторів як би не існує. Проте такий підхід не відповідає реальному стану господарського, цивільного та низки інших галузей законодавства України, яким, наряду з нормами права, санкціоновано можливість регулювання суспільних відповідних відносин іншими правовими засобами (інструментами), наприклад, договорами.

Щодо наукових робіт, спеціально присвячених зазначеній темі, нині можна виділити статті Р. Б. Прилуцького «Джерела господарського права за чинним законодавством України», «Поняття джерел цивільного права України: потрібні нові підходи», в яких автор зробив постановку проблеми і загальну характеристику існуючих джерел відповідних галузей права, сподіваючись на подальше дослідження поставлених питань і можливу наукову дискусію.

Комплексний характер господарського права обумовлює і комплексний характер його джерел. До системи відносин, що складають предмет господарського права, разом із цивільно-правовими відносинами входять адміністративно-правові, кримінально-правові, фінансово-правові, земельно-правові та інші відносини, що, у свою чергу, обумовлює включення до джерел господарського права відповідних нормативних актів [2, с. 410].

Класифікувати нормативно-правові акти можна за різними ознаками. Найбільш поширеною є класифікація джерел права за їх юридичною силою. За цією ознакою в літературі джерела господарського права поділяються на 4 рівні:

- 1) конституційне регулювання відносин у сфері господарювання;
- 2) міжнародно-правове регулювання;
- 3) регулювання відповідних відносин на основі кодифікованих нормативно-правових актів (кодексів), законів та інших актів, що мають силу закону;
- 4) регулювання господарських відносин підзаконними нормативними актами [4, с. 120].

Існують три основні види джерел права: нормативний юридичний акт, санкціонований звичай, судовий або адміністративний прецедент. Серед інших джерел права необхідно виділити нормативний договір – угода двох чи більше суб'єктів, яка містить загальнообов'язкові, юридичні норми (наприклад, Федеративний договір). У прийнятих 2003 р. Господарському кодексі України (надалі – ГК) і Цивільному кодексі України (надалі – ЦК), який, за теперішніх умов, не можна не визнавати у певній мірі й частиною господарського законодавства, не важко виділити три джерела господарського права: 1) господарське законодавство; 2) договір; 3) звичай. Суттєвим недоліком ГК є саме те, що, на відміну від ЦК, яким з самого початку чітко виділені три такі джерела (ст. ст. 4, 6, 7), у ГК ці положення «розкидані» по тексту. Розуміння господарського законодавства як одного з джерел господарського права у цілому залишається традиційним, про що свідчить зміст ст. 7 ГК «Нормативно-правове регулювання господарської діяльності», якою встановлено, що відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України цим Кодексом, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами [3, с. 67].

Слід визнати, що такий спрощений підхід до формування вказаної статті, з одного боку, безперечно, не надто сприяє визначенню значення ГК, і, з другого – не відповідає реальному стану нормативно-правового регулювання господарської діяльності, що, у свою чергу, не може сприяти утвердженню необхідного суспільного господарського порядку в економічній системі України, як це передбачено у преамбулі та ст. 5 ГК.

Недоліки ст. 7 ГК і, співвідношення зі ст. 4 ЦК породжує (наряду з теоретичними дискусіями навколо визнання чи невизнання

господарського права самостійною галуззю права) невизначеність у співвідношенні між ними. Розвиток цивільного і господарського законодавства вже після прийняття цих кодексів свідчить скоріш про те, що законодавець і сам ще не визначився з цим питанням. Проте деякі науковці, користуючись цим, без особливого, обґрунтування і всупереч положенню ч. 2 ст. 9 ЦК, стверджують, що положення ГК не повинні суперечити нормам ЦК [5, с. 71].

Законодавець, у багатьох випадках імперативно визначив пріоритет у застосуванні норм ГК і ЦК до тих чи інших відносин. Однак, ця особливість ГК, як показує практика, часто виявляється не відомою для багатьох учасників господарських відносин і стає несподіваним одкровенням, коли ми показуємо це.

Суттєвим недоліком ГК є також те, що в ньому зовсім не згадано про місце в господарському законодавстві міжнародних договорів (іншими словами, міжнародного законодавства). Відповідно ж до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Міжнародні договори, таким чином, повинні розглядатися не як якесь окреме джерело, а як складова частина окремих галузей законодавства України, у тому числі й господарського.

Проте і цим господарське законодавство як джерело господарського права не вичерпується. Справа в тому, що вітчизняні державні, третейські та арбітражні суди все частіше стикаються з необхідністю застосування при розгляді господарських спорів законодавства іноземних країн. На законодавчому рівні юридичною підставою цього довгий час залишалась ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Нині Законом України «Про міжнародне приватне право» право на вибір права, у тому числі іноземного, визнано за всіма учасниками приватноправових відносин (ст. 4, 5). Можливість застосування іноземного законодавства визнається в ГК (наприклад, ч. 3 ст. 344). Таким чином, вказане у договорі (контракті) законодавство іноземної країни стає джерелом регулювання господарських відносин, що впливають із такого договору, про що, безперечно, має бути зазначено і в ГК [6, с. 56].

Коли мова йде про договір як самостійне джерело господарського права, то маємо на увазі не нормативні договори, до яких у теорії нормативного договору відносять: а) внутрішньодержавні нормативні договори (типові договори,

примірні статuti, «формуляри», засновницькі договори про створення господарських товариств, статuti господарських товариств); б) міждержавні (міжнародні) нормативні договори (угоди, конвенції, пакти і т.п.), а договір, який укладається виключно внаслідок власного волевиявлення сторін. Тобто, такий договір виступає єдиним регулятором суспільних відносин, що породжуються ним, і ніщо більше [7, с. 355].

Положення про договір як самостійне джерело господарського права міститься у ст. 174 ГК, якою прямо передбачено, що господарські зобов'язання можуть виникати з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать. Таким чином, на відміну від ЦК, у ГК закріплено суттєве обмеження у використанні договору як самостійного джерела регулювання господарських відносин – він не може суперечити чинному закону, з чого випливає, що сторони не мають права відступити від закону і врегулювати свої відносини договором на власний розсуд, якщо ці відносини законом врегульовані [1].

Отже, з розвитком ринкових відносин та подальшою інтеграцією України у міжнародний економічний простір змінюється розуміння права, розширюються засоби, форми (інструменти) регулювання суспільних відносин, у тому числі у сфері господарювання. Зокрема, значення регуляторів господарських відносин набувають господарські договори та звичаї ділового обороту. Важливими джерелами господарського права (як і низки інших галузей права), наряду з господарськими нормативно-правовими актами, стає договір і звичай. З урахуванням цього відповідним чином повинне розвиватись і модернізуватись господарське законодавство. Перед наукою господарського, цивільного та суміжних галузей права стоїть, на наш погляд, важлива задача з надання чітких критеріїв сприйняття і розуміння таких процесів як стосовно внутрішніх так і зовнішньоекономічних відносин.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Прилуцький Р. Б. Джерела господарського права за чинним законодавством України / Р. Б. Прилуцький // Форум права . – 2010. – № 2. – С. 409-419.

3. Прилуцький Р. Б. Поняття джерел цивільного права України: потрібні нові підходи / Р. Б. Прилуцький // Право України. – 2008. – № 12. – С. 66–71.

4. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / [Борисова В. І (кер. авт. кол.), Баранова І. М., Жилінкова І. В. та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасібо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – Т. 1. – 480 с.

5. Алексеев С. С. Государство и право : учеб. пособие / С. С. Алексеев. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 152 с.

6. Бабкіна О. В. Теорія держави і права у схемах і визначеннях : навч. посіб. / О. В. Бабкіна, К. Г. Волинка. – К. : МАУП, 2004. – 144 с.

7. Пархоменко Н. Джерела права: проблеми теорії та методології / Н. Пархоменко. – К. : Юридична думка, 2008. – 336 с.

8. Тісунова В. М., Бондарчук А. В. Господарське право: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. – 584 с.

Термус В.С.

студент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Проголосивши себе суверенною, незалежною та демократичною державою, Україна взяла курс на кардинальне реформування суспільного устрою, побудову громадянського суспільства і ринкової економіки, в якій функціонування та розвиток ефективної системи господарського законодавства являється одним з пріоритетних напрямків розвитку. Так як одним із основних завдань господарського законодавства є координація діяльності суб'єктів господарювання, то господарським договорам, які являються основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання та важливим інструментом правової організації господарського життя суспільства в цілому, має належати чільне місце в системі господарського права. Господарський договір дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгодити його з типізованими моделями організації господарських відносин того чи іншого виду, а також із загально нормативним режимом правового регулювання.

Окремі аспекти договорів у сфері господарських правовідносин знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В.В. Лаптева, І.Б. Новицького, І.Г. Побірченка, О.А. Беяневич, О.М. Вінника, В.М. Гайворонського, О.М. Неживець, Н.О. Саніахметової, Н.І. Овчинникова, В.В. Мамутова, В.С. Щербини, М.К. Галянтича та ін. Однак комплексного дослідження господарських договорів цими авторами не проводилося, що і зумовлює актуальність даної теми [2, с. 112].

Як особлива категорія господарського законодавства і права України, господарський договір має певну правову основу. Господарські договори в Україні з прийняттям Господарського кодексу регулюються: а) загальними (про зобов'язання, договір, зобов'язання, що випливають з договорів) і спеціальними (купівля-продаж, поставка, контрактація сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами, лізинг, підряд, будівельний підряд, виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, перевезення, транспортне експедирування, зберігання на товарному складі, позика, кредит, банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, комерційна концесія тощо) статтями Цивільного кодексу; б) нормативно-правовими актами господарського законодавства: Господарським кодексом, законами України про окремі види господарської діяльності (інвестиційну, зовнішньоекономічну, транспортну тощо). Ні Господарський процесуальний кодекс України, ні Господарський кодекс України не містить визначення господарського договору, хоча в ГК України йому присвячена ціла глава – 20 «Господарські договори».

В юридичній літературі існує думка, що категорія господарського договору є застарілою, яка застосовувалася за планово-розподільчої економіки і втратила актуальність в ринкових умовах господарювання, адекватними яким є підприємницькі (комерційні) договори. На думку І.І. Бочкова це твердження є хибним, так як поняття підприємницьких договорів є вужчим і співвідноситься з категорією господарських договорів як поняття господарської діяльності і комерційної діяльності, тобто комерційний договір є різновидом господарського договору, що опосередковує переважно майнові відносини у сфері підприємництва і забезпечує досягнення комерційного результату (отримання прибутку) [3, с. 60].

У своїх працях В.С. Щербина зазначає, що господарський договір – це домовленість суб'єкта господарювання з іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх прав та обов'язків у сфері господарювання. Крім того, поняття господарського договору можна визначити виходячи зі змісту ст. 180 ГК, а саме: господарський договір є угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань як погоджених сторонами, так і тих, що беруться ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства [1].

На основі проведеного аналізу думок різних вчених під господарським договором слід розуміти нормативно закріплена домовленість, укладена за встановленим змістом та формою, між суб'єктами господарювання, суб'єктами господарсько-організаційних повноважень, не господарюючими суб'єктами – юридичними особами, спрямована на встановлення, зміну чи припинення прав і обов'язків, досягнення конкретної мети та забезпечується у випадку порушення можливістю застосування небажаних наслідків. Тобто, господарський договір є основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання, гнучким регулятором господарської діяльності та інструментом її планування, формою і засобом організації господарських зв'язків. Господарський договір є формою вираження господарського зобов'язання. Йому притаманний особливий суб'єктивний склад, специфіка діяльності суб'єктів господарювання, а також предмет і мета, для досягнення якої укладається цей договір.

Коли ми говоримо про договір як самостійне джерело господарського права, то маємо на увазі не нормативні договори, до яких у теорії нормативного договору відносять: а) внутрішньо-державні нормативні договори (типові договори, примірні статuti, «формуляри», засновницькі договори про створення господарських товариств, статuti господарських товариств); б) міждержавні (міжнародні) нормативні договори (угоди, конвенції, пакти і т.п.), а договір, який укладається виключно внаслідок власного волевиявлення сторін. Тобто, такий договір виступає єдиним регулятором суспільних відносин, що породжуються ним, і ніщо більше. Це означає також, що тільки сторони визначають зміст договору і суд чи інший орган, який розглядає спори, що витікають з такого договору, може і зобов'язаний вирішити їх з посиланням

виключно на його умови, оскільки законодавством він не регулюється [5, с. 344].

Договір як самостійне джерело цивільного права закріплений у ст. 6 ЦК, якою передбачено, що сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд тощо.

Пересторога у використанні договору як джерела цивільного права і регулятора цивільних відносин полягає тут у тому, що договір має відповідати загальним засадам цивільного законодавства, визначеним ст. 3 ЦК. Крім того, сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами. Також варто зазначити, що в ЦК є багато договорів, які по суті є господарсько-правовими, тому існує потреба їх закріпити у ГК, прикладом цього є договір консигнації.

Положення про договір як самостійне джерело господарського права міститься у ст. 174 ГК, якою прямо передбачено, що господарські зобов'язання можуть виникати з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать [4, с. 355].

Таким чином, на відміну від ЦК, у ГК закріплено суттєве обмеження у використанні договору як самостійного джерела регулювання господарських відносин – він не може суперечити чинному закону, з чого випливає, що сторони не мають права відступити від закону і врегулювати свої відносини договором на власний розсуд, якщо ці відносини законом врегульовані.

Отже, можна дати таке визначення. Господарський договір – це зафіксовані у спеціальному правовому документі на підставі угоди майнові та організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їхньої господарської діяльності (господарських потреб) із врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів. Інакше кажучи, договір – це домовленість сторін про певні права та обов'язки, яка має на меті досягнення певного результату і викладена в письмовій формі. Остання не є обов'язковою для деяких видів договорів, але доцільно укладати договори доповнення до них

та додатки письмово. Тоді в разі виникнення спору ви матимете письмове підтвердження існування зобов'язань між вами та контрагентом.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Бочкова І.І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України / І.І. Бочкова // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 111-115.
3. Прилуцький Р.Б. Договір та звичай як джерела господарського права України / Р.Б. Прилуцький // Юридична наука. – 2012. – № 6. – С. 59-70.
4. Тісунова В.М., Бондарчук А.В. Господарське право: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 584 с.
5. Теоретичні проблеми господарського договірної права [Текст] : дис. .. д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Беяневич Олена Анатоліївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 569 арк.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Вольська І.О.

студент,

Міжнародний гуманітарний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ САНАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Беручи до уваги стратегічну роль, яку виконують банки в економіці країни, слід зазначити, що існує потреба в комплексному науковому дослідженні санації банків, передусім її організаційно-правових аспектів.

Станом на 6 жовтня 2014 року Національний банк України з початку 2014 р. визнав неплатоспроможними 23 банки. Тому в сучасних умовах дана тема є значно актуальною. Досить важливим є аналіз чинного законодавства у сфері санації банківських установ і визначення його слабких сторін.

За роки незалежності банківська система неодноразово страждала від нестабільності, проте практично не засвоїла інструментарію антикризового управління. Більше того, через тривале падіння основних показників діяльності банків, значна частина установ опинилася на межі банкрутства [6].

Відносини неплатоспроможності банківських установ регулюються Законом України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679 [2], Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121 [1], Положенням про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства від 17.09.2012 № 1590/21902 [3], Посібником тимчасового адміністратора банку від 24.12.2009 № 766 [4] та іншими нормативно-правовими актами.

Неплатоспроможний банк – банк, щодо якого Національний банк України прийняв рішення про віднесення до категорії неплатоспроможних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» [1].

Статус неплатоспроможного банку передбачає необхідність установлення спеціальних норм, які, у свою чергу, дозволяють за

допомогою реабілітаційних процедур відновити його стан, а у випадку неможливості це зробити – ліквідувати з метою справедливого та організованого погашення вимог кредиторів. Тому процедура відновлення платоспроможності банків являє собою особливий правовий режим, спрямований на відновлення платоспроможності банку із застосуванням спеціальних засобів, які потребують спеціальної правової регламентації [7].

Відомості про фінансове становище банку, у тому числі його неплатоспроможність, до прийняття рішення про ліквідацію охороняються інститутом банківської таємниці.

Поняття «санація» (лат. *sanatio* – «оздоровлення») є системою фінансово-економічних та/або організаційно-правових заходів, які здійснюються для поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання з метою запобігання їх банкрутству або підвищення конкурентоспроможності, особливо за умов економічної кризи [5].

Залежно від глибини кризи банківської установи і умов надання їй зовнішньої допомоги, застосовуються такі види санації:

1. Без зміни організаційно-правової форми банку, до якого застосовується санація;
2. Зі зміною організаційно-правової форми банку, до якого застосовується санація (реорганізація).

Санація, що проводиться без зміни організаційно-правової форми банківської установи, включає такі заходи, як реструктуризація статутного капіталу банку; реструктуризація боргових зобов'язань банку, призначання тимчасової адміністрації, ліквідації/продаж збиткових філій та частки дочірніх підприємств, переорієнтація банку на прибуткові види операцій, продаж активів банку, які не приносять прибутку, внесення змін до системи управління банківської установи.

Санація зі зміною організаційно-правової форми (реорганізація) охоплює злиття, приєднання, виділення, поділ або перетворення банківської установи, наслідком яких є передача, прийняття її майна, коштів, прав і обов'язків правонаступникам.

Залежно від того, хто є ініціатором застосування реабілітаційних заходів, санація банківської установи є добровільною (за рішенням власника банку) або примусовою (за рішенням Національного банку України) [5].

Ключовим напрямом фінансової санації банку є реалізація заходів із відновлення його капіталу. У навчальній літературі, як правило, виділяють внутрішні та зовнішні джерела поповнення

капіталу банків, хоча їх поділ є досить умовним. До перших з них відносять стимулювання капіталізації прибутку (оптимізація дивідендної політики), скорочення операційних витрат, продаж частини активів банку тощо [6].

Проте ізольовано від інших заходів антикризового менеджменту внутрішні джерела капіталізації банку навряд чи здатні суттєво покращити ситуацію. Варто розуміти обмеженість практичної реалізації розглянутих напрямів економії: наприклад, в умовах кризи значно зменшуються надходження від продажу частини активів банку, насамперед через їхнє знецінення.

Фінансові проблеми окремого банку можуть призвести до виникнення системної банківської кризи з послідовними негативними наслідками для суспільства та економіки в цілому. В умовах кризи фінансове оздоровлення банків значно ускладнюється, породжуючи загрозу банкрутства навіть стабільно функціонуючих установ.

У контексті системної банківської кризи помітних трансформацій набуває механізм фінансової санації банків: окремі його інструменти є недоступними або мають низьку ефективність, тому виникає потреба пошуку нестандартних принципово нових підходів до вирішення фінансових проблем банків. Чим швидше банк і регулятор виявлять фінансові труднощі банку, тим безболіснішим і ефективнішим буде його оздоровлення. Локалізація незначних фінансових банків на ранніх етапах їх виникнення матиме позитивний вплив на стабілізацію банківського сектору. Поєднання адекватних дій регулятора та ефективного антикризового менеджменту банків на макрорівні можуть забезпечити якнайшвидше подолання негативних наслідків кризи та призвести до оздоровлення економіки країни в цілому [6].

Із урахуванням специфіки розвитку фінансової кризи в банках та особливостей їх оздоровлення, фінансовий механізм санації банків умовно можна представити у вигляді чотирьох підсистем – функціональної, фінансової, організаційної та інституційної; при цьому всі санаційні засоби перебувають у тісному взаємозв'язку, формуючи комплексні або альтернативні шляхи подолання тих чи інших фінансових проблем банків.

Банкрутство банку – це результат негативних процесів (кризових явищ), які відбуваються в ньому протягом тривалого часу. Виявлення кризових явищ якомога раніше, з одного боку, може дозволити Національному банку України та керівництву банку

виправити ситуацію шляхом ухвалення відповідних рішень, а з іншого, знизити ризики для інших суб'єктів господарювання, уникнути ланцюгової реакції.

Отже поліпшення стану банківських установ можливе за умови вдосконалення законодавства України в таких напрямках:

- 1) поліпшення управлінського контролю за банківськими операціями та структурними підрозділами банку;
- 2) здійснення адаптації кредитної політики до ринкових вимог і внутрішньобанківських потреб;
- 3) досягнення і дотримання надійної структури кредитного портфеля;
- 4) розробка заходів для підвищення ефективності роботи відділень і інших банківських підрозділів;
- 5) створення умов для ефективного управління активами і пасивами;
- 6) надання клієнтам комплексу високоякісних банківських послуг;
- 7) розробка стандартів в якості обслуговування клієнтів і забезпечення їх отримання;
- 8) планування ефективної маркетингової програми і її здійснення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
3. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства від 17.09.2012 р. № 1590/21902 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>.
4. Посібник тимчасового адміністратора банку від 24.12.2009 р. № 766 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0766500-09>.
5. Васильченко Ю.В. Санація банківської установи : поняття, види, підстави застосування // Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики : матеріали наук.-практ. конф. (К., 26 червня 2006 р.). – 2006. – 334 с. – С. 309-312.
6. Іщенко О. В. Особливості фінансової санації банків в умовах кризи // Ринок цінних паперів України. – 2009. – № 9/10. – С. 47-52.

7. Чернадчук В.Д. Правове регулювання неплатоспроможності банків : навч. посібник для вузів : рекомендовано МОН України / В.Д. Чернадчук ; Нац. банк України, Укр. акад. банк. справи. – Суми : Унів. кн., 2007. – 230 с.

Гнап Д.Д.

здобувач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ЯК СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Велике значення для забезпечення права на судовий захист, і реалізації завдань і цілей адміністративного права має процесуальна діяльність по відкриттю провадження у справі. Тут вирішується питання про наявність умов, з якими законодавство пов'язує саму можливість виникнення провадження в суді по розгляду та вирішенню конкретної адміністративної справи. Існування таких умов для звернення заінтересованої особи за судовим захистом і дотримання нею установленого процесуальним законодавством порядку звернення ставить в обов'язок судді відкрити провадження у справі шляхом винесення ухвали про відкриття провадження у справі. Лише після цього, за загальним правилом, і стають можливими виникнення і зміна по справі всієї сукупності адміністративних процесуальних правовідносин.

Можна з впевненістю сказати, що відкриття провадження в адміністративній справі – це самостійна стадія адміністративного процесу, перший та дуже важливий етап у системі процесуальних дій, що забезпечує рух справи.

Вона пов'язана з безпосереднім прийняттям заяви до провадження конкретного судді та визначає початок вжиття суддею процесуальних заходів, передбачених законом для розгляду та вирішення справи по суті.

Відкриття провадження у справі складається з дій заінтересованої особи, яка подає заяву до суду, і дій судді по прийнятті заяви. Ці дії спрямовані на визначення умов, підстав та порядку реалізації права особи на звернення до суду за судовим захистом (ст.6 КАС України) [1, с. 6].

Окремі науковці, зокрема Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевська іменують стадію відкриття провадження у справі – порушенням адміністративної справи. У свою чергу, підготовчі процесуальні дії, які передують ухвалі суду про прийняття заяви до попереднього розгляду, класифікуються ними як початковий етап названої стадії [2, с. 180].

Стадію відкриття провадження розуміють як порівняно самостійну частину провадження, яка, поряд з його загальними завданнями, має властиві тільки їй завдання, документи та інші особливості.

До адміністративного суду може звернутися будь-яка особа, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин, або суб'єкт владних повноважень у випадках, встановлених законом. Аналіз положень КАС України дає підстави стверджувати, що адміністративний суд не має права ініціювати проце с. Однак суд наділений повноваженнями відкривати провадження в адміністративній справі. Як правильно відмічає С. В. Ківалов, таке провадження може розпочинатися адміністративним судом не інакше як за наявності необхідних передумов права на пред'явлення адміністративного позову, а також додержання порядку реалізації цього права [3, с. 256].

Теоретики цивільного процесу А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов визначають, що відкриття провадження у справі як стадія цивільного процесу – це сукупність процесуальних дій суду та інших учасників процесу, які спрямовані на визначення передумов, підстав та порядку реалізації права на звернення до суду за судовим захистом [4].

Згідно з Кодексом адміністративного судочинства України суддя на цій стадії діє одноособово.

Частиною 1 статті 107 КАС України встановлено, що після одержання позовної заяви суддя з'ясовує, чи:

- 1) подана позовна заява особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність;
- 2) має представник належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником);
- 3) відповідає позовна заява вимогам, встановленим статтею 106 цього Кодексу;
- 4) належить позовну заяву розглядати в порядку адміністративного судочинства;

5) подано адміністративний позов у строк, установлений законом (якщо адміністративний позов подано з пропуском встановленого законом строку звернення до суду, то чи достатньо підстав для визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними);

6) немає інших підстав для повернення позовної заяви, залишення її без розгляду або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених цим Кодексом.

Процесуальне завдання, що вирішується суддею у цій стадії процесу, – це перевірка підстав для прийняття заяви. Суддя з'ясовує, чи дотримано порядок подання заяви до суду: форми та змісту позову; підсудність справи адміністративному суду та цьому конкретному суду; подання заяви належною особою; наявність усіх документів, заявлених у переліку документів, що додаються до заяви; відповідність кількості наданих копій заяви та копій усіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб; відомості про забезпечення доказів або позову, сплату судового збору тощо.

Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для повернення позовної заяви, залишення її без розгляду чи відмови у відкритті провадження у справі.

Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує протягом трьох днів з дня надходження позовної заяви до адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі залишення позовної заяви без руху та не пізніш наступного дня з дня отримання судом у порядку, передбаченому частиною третьою цієї статті, інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи.

Про відкриття провадження у справі суддя постановляє ухвалу, копія якої невідкладно надсилається особам, які беруть участь у справі, разом з витягом про їхні процесуальні права та обов'язки [1, с. 66].

Відкриття провадження у справі тягне за собою матеріально-правові та процесуально-правові наслідки. Найважливішим матеріально-правовим наслідком є те, що публічно-правовий спір набуває офіційного характеру, а зобов'язання, що ґрунтується на рішенні, яке оскаржується, вважається неузгодженим.

Процесуально-правові наслідки:

- виникають адміністративно-процесуальні правовідносини, а отже, і передбачені законом процесуальні права та обов'язки;
- учасники публічно-правового спору стають сторонами;
- допускається забезпечення позову;
- не допускається пред'явлення тотожного позову [5].

Отже, відкриття провадження в адміністративній справі – це самостійна стадія адміністративного процесу, без якої неможливі судовий захист порушених або оспорюваних прав та законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 10 червня 2014 р.: (офіційний текст). – К.: Паливода А.А. – В., 2014. – 196 с.
2. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу : навчальний посібник / О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 208 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар / За ред. С.В. Ківалова, О.І. Харитонової. – Х.: ТОВ «Одисей», 2007. – 560 с.
4. Цивільний процес: навчальний посібник. / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін. / За ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу / <http://radnuk.info/pidrychnuku/tsuvil-pro/267-biloysov/4072--15-----s-1---.html>
5. Кравчук В.М. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. – Х.: Фактор. 2011. – 800 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.lvoas.gov.ua/structured/info4people/poradokpozov/item/19007/>

Кащенко А.В.

студентка,

Національний гірничий університет

ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Інвестиції торкаються самих глибинних основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного росту в цілому. У сучасній ситуації інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу України зі стану хронічної економічної кризи, здійснення структурних зрушень у народному господарстві, упровадження сучасних досягнень технічного прогресу, підвищення

якісних показників господарської діяльності на мікро- і макро- рівнях. Активізації інвестиційного процесу є одним з найбільш діючих механізмів подальших соціально-економічних перетворень.

В умовах ринкової економіки можливостей для інвестування досить багато. Разом з тим будь-яке підприємство має обмежені вільні фінансові ресурси, доступні для інвестування. Науковий інтерес до проблеми інвестиційної діяльності організацій досить великий, про що свідчать численні публікації в наукових і науково-практичних виданнях.

Слід зазначити, що внесок у розробку даної проблеми вносять як вітчизняні, так і зарубіжні вчені та практики. Так, теоретичні основи цієї тематики закладені в розробках, концепціях і гіпотезах, обґрунтовані і представлені в сучасній науковій літературі, зокрема таких вчених як Бень Т., Бланк І.А., Гриньова В.М., Ковалев В.В., Коюда В.О., Коюда О.П. та інших.

У сучасному світі різноманітних і складних економічних процесів і взаємовідносин між громадянами, підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому та зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне вкладення капіталу з метою його збільшення, тобто інвестування. Інвестиції в даному контексті є неодмінною умовою виходу на якісно новий рівень, що забезпечує продовження старих конкурентних переваг або створення нових. Крім того, інвестиції затребувані в ряді антикризових заходів. Інвестиції є невід'ємною складовою частиною сучасної економіки. Від кредитів інвестиції відрізняються ступенем ризику для інвестора (кредитора) – кредит і відсотки необхідно повертати в обумовлені терміни незалежно від прибутковості проекту, інвестиції повертаються і приносять дохід в прибуткових проектах.

Інвестиціями є усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й іншої діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) чи досягається соціальний ефект (ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність»). Оскільки основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства, важливим аспектом, що характеризує проблематику інвестиційної діяльності, є адекватна оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів. При цьому проблема прийняття рішення про інвестиції полягає в оцінці плану

передбачуваного розвитку подій з точки зору того, наскільки зміст плану та ймовірні наслідки його здійснення відповідають очікуваного результату.

Практика інвестиційного аналізу свідчить про наявність численних підходів до оцінки інвестиційних проектів. Увесь комплекс методичних підходів до оцінки інвестиційних проектів за можливістю кількісної оцінки поділяють на три групи:

- фактори, вплив яких вимірюється кількісно, – кількісні критерії прийняття інвестиційних рішень;
- фактори, вплив яких вимірюється кількісно лише частково;
- якісні фактори, вплив яких зовсім не можна вимірити кількісно.

Кількісні фактори оцінки ефективності інвестиційних проектів сьогодні набули найбільшого поширення і використовуються для кількісної оцінки фінансово-економічного ефекту інвестиційних проектів. Значення аналізу для планування та здійснення інвестиційної діяльності дуже важливо. Для планування та здійснення інвестиційної діяльності особливу важливість має попередній аналіз, що проводиться на стадії розробки інвестиційних проектів і сприяє прийняттю розумних і обґрунтованих управлінських рішень.

Досить часто підприємство стикається з ситуацією, коли є ряд альтернативних (взаємовиключних) інвестиційних проектів. Природно, виникає необхідність у порівнянні цих проектів і виборі найбільш привабливих з них за будь-якими критеріям. Головним напрямком попереднього аналізу є визначення показників можливої економічної ефективності інвестицій, тобто віддачі від капітальних вкладень, які передбачені по проекту. Як правило, в розрахунках приймається до уваги тимчасовий аспект вартості грошей. В умовах ринкової економіки можливостей для інвестування багато. Разом з тим обсяг фінансових ресурсів, доступних для інвестування, у будь-якого підприємства обмежений.

Сьогодні особливо важливою є необхідність вдосконалення державної інвестиційної політики, спрямованої на активізацію інвестиційної діяльності, оскільки держава виступає головним координатором інвестиційної діяльності в країні та прискорення економічного зростання. Інвестиційна політика держави – це комплекс правових, економічних та адміністративних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів. Аналіз світової практики інвестиційних процесів дає

можливість виділити два типи державної інвестиційної політики: пасивну та активну.

В юридичній літературі триває дискусія, нормами якого права має регулюватися інвестиційна діяльність. Деякі автори пропонують, щоб ці відносини регулювалися виключно законами приватного права. Уявляється, що повна абсолютизація приватного чи господарсько-правового регулювання інвестиційних правовідносин не враховує їхнього публічного аспекту, а тому є не цілком виправданою. З огляду на це, виявляється слушною для українських реалій і обґрунтованою точка зору про те, що в сучасних умовах інвестиційні правовідносини з приводу інвестиційної діяльності доцільно врегульовувати як нормами приватного, так і нормами публічного права.

Усі норми права, що регулюють інвестиційну діяльність доречно розподілити на три групи. До першої групи норм можна віднести конституційні, господарські, цивільні, земельні, природо ресурсні, фінансові та адміністративно-правові норми щодо підстав та порядку початку і завершення інвестиційної діяльності. До другої – господарські, цивільні, земельні, природо ресурсні, фінансові та адміністративно-правові норми щодо визначення правомочностей інвестора та інших учасників інвестиційної діяльності. До третьої групи варто віднести господарські, цивільні, земельні, природо ресурсні, екологічні, фінансові, адміністративні та кримінальні норми щодо захисту інвестицій і прав інвестора. Наведене свідчить, що сукупність норм, якими регулюється інвестиційна діяльність складає комплексний міжгалузевий інститут в його об'єктивному розумінні. Зокрема, в такому правовому регулюванні, серед інших, норми адміністративного права охоплюють значну сферу інвестиційних правовідносин.

У сучасних умовах дослідники відзначають недостатню дієздатність механізмів адміністративного забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвестицій. Зокрема, найбільше відставання спостерігається за критерієм доступу до інформації та її розкриття, що підвищує ймовірність придбання ризикованих інвестиційних пакетів внаслідок складності вивчення потенційних партнерів та загроз втрати управління інвестиціями. Тож, попри наявність важливих передумов, зокрема макроекономічної стабільності, значного прориву у лібералізації підприємницької діяльності, лібералізації зовнішньої торгівлі, між народного руху капіталу та оздоровленні фінансового сектору, в

Україні зберігаються такі системні загрози для інвесторів як: політична нестабільність, нестабільне й непередбачуване правове поле, високий рівень корупції, тінізація економіки, вади системи державного правочинства. З огляду на це існує нагальна проблема в удосконаленні та активізації запровадження адміністративно-правових механізмів забезпечення інвестиційної діяльності в Україні.

Отже, процес інвестування відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни. Інвестування в значній мірі визначає економічне зростання держави, зайнятість населення і становить суттєвий елемент бази, на якій ґрунтується економічний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Якість інвестиційного клімату і рівень інвестиційної активності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rb.com.ua>.
2. Авер'янов В.Б. Утвердження принципу верховенства права у новій доктрині Українського адміністративного права / В.Б. Авер'янов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 11 (61). – С. 57–70.
3. Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=156317&fpage=1&text=%EF%EE%E4%E0%F2&x=2&y>.
4. Бень Т. До визначення економічної ефективності інвестицій / Т. Бень // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 12–19. Режим доступа: <http://liber.onu.edu.ua/>.

Куркан О.С.

студент,

Міжнародний гуманітарний університет

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА НАДР УКРАЇНИ

Економічний та соціальний розвиток України потребує реалізації усіх джерел збагачення національної економіки. Одним із головних елементів державного багатства є наявні на території України надра, що містять мінерально-сировинні ресурси. Відповідно до ст. 1 Кодексу України про надра від 27 липня 1994 року надра – це частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин,

доступних для геологічного вивчення та освоєння [2]. Надра є обмеженими, уразливими та невідновними ресурсами, що забезпечують існування людей, тому на сьогодні найважливішим завданням постає раціональне використання цих природних багатств. З урахуванням природних особливостей надр повинна здійснюватися їх адміністративно-правова охорона.

Питання охорони надр та адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері надрокористування порушували у своїх працях спеціалісти з адміністративного та екологічного права, а саме Авер'янова В.Б., Битяка Ю.П., Ківалов С.В., Колпакова В.К., Комзюк А.Т., Шем'яков О.П. та інші.

Враховуючи, що на конституційному рівні закріплено виключне право власності Українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси (ст. 13 Конституції України) [1], тому охорона цих прав виведена під особливу охорону з боку держави. Органи державної влади, що є суб'єктами охорони надр, залежно від обсягу і характеру їх компетенції, можна поділити на суб'єкти:

- загальної компетенції – суб'єкти, діяльність яких охоплює різноманітні сфери суспільного життя (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації);

- галузевої компетенції, в якій охорона надр як завдання діяльності відповідного органу співіснує з іншими завданнями як пов'язаними з нею, так й іншими, однак в певній визначеній сфері суспільного буття (Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство надзвичайних ситуацій, Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України та інші);

- спеціальної компетенції, що спрямована на реалізацію завдань як безпосередньо з охорони надр, так і інших суміжних, тісно пов'язаних з охороною надр (Державна служба геології та надр України).

Як зазначає Макаренко О.Ю., до адміністративно-правових форм охорони надр відносяться:

- 1) видання адміністративно-правових актів управління нормативного та ненормативного характеру;

- 2) укладання адміністративно-правових договорів (угод);

- 3) вчинення інших дій, які мають юридичні наслідки [5, с. 91-92].

У сфері охорони надр широко використовуються загальні методи державного управління, до основних з них відносяться методи переконання та адміністративного примусу.

Переконавання є впливом на свідомість, почуття і волю людей з метою формування в них свідомої участі у виконанні поставлених завдань. Основними засобами переконавання в сфері охорони надр, як і в багатьох інших сферах впливу владних суб'єктів, є роз'яснення, обґрунтування, обговорення, моральне та матеріальне стимулювання, пропагування позитивних прикладів [5, с. 104].

Адміністративний примус – владне, здійснюване в односторонньому порядку й у передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правовідносин, по-перше, заходів попередження правопорушень, по-друге, заходів припинення правопорушень, по-третє, заходів відповідальності та порушення нормативно-правових установлень [4, с. 547]. Заходи адміністративного примусу в сфері охорони надр застосовують уповноважені органи державної виконавчої влади, а в окремих випадках – суди (судді) для впливу на певне коло зобов'язаних суб'єктів, як правило користувачів надр, з метою забезпечити виконання ними юридичних обов'язків щодо охорони надр, припинення порушень вимог з охорони надр зобов'язаними особами та притягання до відповідальності правопорушників.

Основною формою діяльності суб'єктів адміністративно-правової охорони надр України є правозастосування, що визначається як «управлінська, державно-владна, організуюча діяльність компетентних суб'єктів права, метою якої є реалізація правових норм шляхом ухвалення індивідуально-конкретизованих приписів» [6, с. 55].

В країнах з розвиненою економікою значну роль в охороні навколишнього природного середовища, а насамперед в сфері охорони надр, відіграють громадські організації. В нашій же державі вплив громадських організацій в цій сфері ще недостатній, в першу чергу це залежить від того, що інститут громадського контролю в сфері охорони надр не передбачено в Кодексі України про надра, що є головним законом в сфері охорони надр.

Відповідно ст. 21 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 21 червня 1991 року громадським організаціям надані такі повноваження, в тому числі й в сфері охорони надр:

- брати участь у розробці планів, програм, пов'язаних з охороною довкілля, розробляти і пропагувати свої екологічні програми;

- утворювати громадські фонди охорони природи і виконувати роботи по збереженню і поліпшенню стану довкілля;
- брати участь у проведенні спеціально уповноваженими державними органами перевірок виконання природоохоронних планів і заходів підприємствами, установами та організаціями;
- проводити громадську екологічну експертизу;
- вільного доступу до екологічної інформації;
- виступати з ініціативою проведення республіканського і місцевого референдумів з питань охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екобезпеки [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що правопорушення в сфері надрокористування, насамперед, виникають в наслідок недосконалого правового забезпечення в сфері охорони надр. Тому, Основними напрямками вдосконалення адміністративно-правової охорони надр України є:

- вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює відносини у сфері надрокористування;
- впровадження екологізації правових норм у сфері надрокористування з метою забезпечення їх охорони;
- посилення ролі громадського контролю за використанням та охороною надр.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 21 червня 1991 р. (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, В.О. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 584 с.
5. Макаренко О.Ю. Адміністративно-правова охорона надр України : монографія / О.Ю. Макаренко ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : Золота миля, 2012. – 324 с.
6. Перепелюк А.М. Природа правозастосування як елемента правової системи // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2011. – Вип. 53. – С. 55-60.

Суббот А.А.

здобувач,

Національний університет державної податкової служби України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Внаслідок порушення справи про банкрутство виникає комплекс процесуальних правовідносин, організаційно-правове регулювання яких потребує постійного дослідження та вдосконалення відповідно до сучасного правового стану країни. Серед таких процесуальних правовідносин виділяються певні окремі процедури: порушення провадження у справі, забезпечення грошових вимог кредиторів, попереднього засідання арбітражного суду, судової санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, мирової угоди, припинення провадження у справі про банкрутство тощо. Ліквідаційна процедура є радикальним для підприємства заходом та призводить до припинення його існування, тому її дослідження важливі.

Загалом, ліквідація – це припинення підприємства, установи, організації, які є суб'єктами господарювання, що відбувається на законних підставах, в порядку та черговості задоволення вимог кредиторів, відповідно до вимог державного законодавства України.

Встановлено, що відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі Закону) у арбітражний суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру у разі якщо: комітет кредиторів відхилив план санації і звернувся до арбітражного суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури (ч. 5 ст. 18 Закону); протягом шести місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника в арбітражний суд не подано план санації боржника (ч. 6 ст. 18 Закону); якщо суми, вирученої від продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, недостатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі і мирова угода кредиторами не укладена (ч. 12 ст. 20 Закону); за результатами розгляду звіту керуючого санацією збори кредиторів приймають рішення про звернення до арбітражного суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

(ч. 5 ст. 21 Закону); за результатами розгляду звіту керуючого санацією зборами кредиторів не прийнято жодне рішення або таке рішення не подано до арбітражного суду протягом п'ятнадцяти днів з дня закінчення санації чи виникнення підстав для її дострокового припинення (ч. 6 ст. 21 Закону); арбітражний суд відмовив у затвердженні звіту керуючого чи такий звіт не був поданий у встановлений строк (ч. 11 ст. 21 Закону); у встановлені арбітражним судом строки (не більше шести місяців з дня прийняття арбітражним судом ухвали про припинення провадження у справі про банкрутство) не проведені розрахунки з кредиторами (ч. 15 ст. 21 Закону) [1].

З дня прийняття арбітражним судом постанови про оголошення боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури підприємство юридичне переходить у новий правовий статус – статус банкрута. Цей правовий статус передбачає ряд особливих юридичних положень.

Застосування положень нормативно-правових документів, якими визначаються порядок здійснення виконавчого провадження і провадження у справах про банкрутство, на практиці породжує чимало проблем через неузгодженість їхніх норм. Саме це впливає на строки, витрати на проведення процедури та можливість дій арбітражного керуючого щодо захисту інтересів кредиторів та боржника.

Значна кількість проблем обумовлена введенням в дію з 19-го січня 2013 р. нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2]. Окремі норми Закону, які не діяли із-за їх декларативності автоматично перейшли до нового. Так, керівник підприємства-боржника практично не несе відповідальності за не передачу печатки, документації, майна боржника при відкритті ліквідаційної процедури, незважаючи на те, що основною метою введення нового Закону було скорочення процедури банкрутства та зменшення витрат на її проведення. Якщо печатку боржника Закон дозволяє арбітражному керуючому виготовити, то відновити бухгалтерський облік за умови відсутності документів є доволі складно.

Також, на практиці під час процедури ліквідації можлива зміна декількох ліквідаторів, коли управління такою процедурою передається із рук у руки. Це надає можливість «загубитися» певним складовим процедурам ліквідації, затягує процес ліквідації, ускладнює розрахунок із кредиторами. Доцільно закріпити

вичерпний перелік причин для зміни ліквідатора. Розуміючи дискусію окремих вказаних пропозицій, автор в межах цієї публікації не міг запропонувати певні готові рішення, проте намагався загострити увагу читачів на наявних проблемах та доцільності їх подальшого дослідження та формування науково обґрунтованих змін до чинного законодавства України, яке регламентує процедуру припинення юридичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Правове регулювання банкрутства // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tarasei.narod.ru / dip / db2.htm>.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від . – Відомості Верховної ради України. – 2013.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Балюк В.Я.

студентка,

Інститут прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦІЛІ ПОКАРАННЯ

Ціль покарання – це той кінцевий результат, до якого прагне держава шляхом встановлення і застосування покарання. На законодавчому рівні закріплені цілі покарання, проте на сьогоднішній день існує велика кількість концепцій, теорій розуміння цілей покарання, що породжує неоднозначне розуміння цієї складної проблеми і викликає безліч спорів.

Аналізуючи погляди різних вчених можна спостерігати звуження або навпаки розширення кількості цілей покарання порівняно з законодавством. Шаргородський у своїй роботі «Покарання, його цілі та ефективність» зазначає, що «ціль покарання в широкому його плані – це попередження вчинення суспільно – небезпечних діянь» [1, с. 247, 260]. Ідентичної думки дотримувалися: С. В.Познишев, Чезаре Беккарія, М. І. Федоров, Н. А. Стручков, які виділяли загальну і спеціальну превенцію. На сучасному етапі данною проблемою займалися: В. О. Меркулова, Н. О. Гуторова, Т. А. Денисова, Н. С. Юзікова.

Стосовно такої мети, як виправлення, то вона породжує велику кількість дискусій навколо себе. Одні вчені взагалі заперечують існування такої мети. Інші визнають її, проте сутність її розуміють по-різному. А. Е. Жалінський зазначав, що виправлення досягається, коли засуджений не вчиняє нових злочинів [2, с. 93-94]. Ю. Б. Меньковська вважає, що виправлення досягається тоді, коли людина піддана покаранню, розуміє негідну свою поведінку, недопустимість вчинення злочинів і не вчиняє їх хоча б уже тому, що боїться покарання [3 с. 135]. Також в роботах вчених можна виділити такі протилежні позиції стосовно мети виправлення: одні дотримуються спрощеного розуміння, що полягає у не вчиненні

злочинцем нових злочинів незалежно від причин такої поведінки, інші більш глибоко розглядають цю мету, пов'язуючи її з досягненням позитивних змін у свідомості засуджених та готовності його у майбутньому до правослухняної поведінки.

Велика дискусія розвивається навколо питання стосовно визнання кари сутністю чи однією із цілей покарання. Так, такі криміналісти як Н. А. Беляєв, М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Г. Смирнов, В. А. Ломако, І. І. Карпець, П. П. Осипов, М. М. Ісаєв та інші вважали, що кара є все ж метою покарання та пояснювали це тим, що покарання – є актом відплати за вчинений злочин. Ломако розглядав кару з двох точок зору: як мету покарання, що чітко визначено в ч. 2 ст. 50 КК та як ознаку покарання. Першу його точку зору підтримував І. І. Карпець, який зазначав, що важко уявити собі застосування покарання без мети покарання [4, с. 38].

На сьогоднішній день багато людей ототожнюють кару як помсту, наприклад, В. Г. Усов вважав, що не варто боятися у повний голос наголошувати на тому, що кара – це помста. Проте, все ж, тлумачення кари як цілі покарання, тобто як помсти, суперечить тим принципам гуманізму, поваги до особистих немайнових прав людини, що зазначені в Конституції України. Крім того у Цивільному кодексі України, у розділі особистих немайнових прав людина не має права на помсту.

Звертаючись до КК України 1960 року, в ст. 22 зазначалося, що «покарання не тільки є карою за вчинений злочин, але й має на меті виправлення та перевиховання засуджених в дусі чесного ставлення до праці, точного виконання законів, поваги до правил співжиття, а також не вчинення нових злочинів як засудженим, так і іншими особами». Тобто Кодекс відносив кару більш до змісту покарання, ніж до його цілей.

Автори науково-практичного коментарю до КК України від 5 квітня 2001 р. вважають, що зміст покарання становить кара, під якою вони бачать позбавлення або обмеження прав і свобод особи, засудженої за вчинення злочину. Таке обмеження або позбавлення має конкретний вираз (ст. ст. 52-64 КК). Зокрема, засуджена особа може бути піддана обмеженням: волі, права на працю, права на заробітну плату, права просування по службі (щодо військовослужбовців). В певних випадках вона позбавляється: права власності (на певні види майна); волі (на певний строк або довічно), військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; права обіймати певні посади або займатися певною

діяльністю. Засуджений зобов'язаний перетерпіти ті позбавлення й обмеження, що пов'язані з застосуванням до нього покарання.

При цьому «кримінальне покарання, залишаючись у всіх випадках карою з елементами примусу, повинне бути настільки доцільним і справедливим, щоб свідомо створювалася моральна основа для виключення заподіяння засудженому фізичних страждань чи приниження людської гідності як мети покарання. Ціль же покарання полягає в тому, щоб кара була реалізована в умовах, коли держава прагне по можливості максимально нейтралізувати елемент суб'єктивно виникаючого людського страждання. Останнє якщо і має місце, то на рівні лише атрибута внутрішньої специфіки кари, а не мети як такої [5, с. 46].

Ми все ж притримуємося думки Н. А. Стручкова, який говорив, що не можна заперечувати, що по своїй суті покарання неминуче містить каральний елемент. Кара є сутністю, невід'ємною властивістю покарання. Також підтримуємо думку І. С. Ноя, який зазначав, що кара – це не самоціль покарання та карати заради кари безглуздо [6, с. 29]. Його погляд підтримує Н. Л. Березовська, яка зазначає, що покарання застосовується до винної особи саме заради досягнення стабілізації суспільних відносин, які були порушені в результаті вчинення злочину. А для цього не достатньо лише завдати у відповідь злочинцю певних моральних страждань та позбавлень аби відплатити йому за вчинений злочин. Цим суспільство не буде кращим за злочинця [7, с. 289].

Таким чином можна заключити, що хоча в чинному Кримінальному кодексі України, а саме в ч. 2 ст. 50 чітко визначено такі цілі покарання як: виправлення, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами, кара, все ж, спираючись на погляди вищенаведених вчених вважаємо, що потрібно змінити ч. 2 ст. 50 КК України, видаливши з неї кару як мету покарання, а також чітко дати визначення кожній із цілей покарання в ч. 2 для того, щоб уникнути різного тлумачення стосовно них. Також пропонуємо доповнити ч. 4 до ст. 50, в якій дати визначення поняттю кари в такому вигляді: кара – це сутність покарання, що полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, що ставить його в нерівне становище з правомірними особами за вчинення ним суспільно – небезпечної дії.

Список використаних джерел:

1. Шаргородський М.Д. Избранные работы по уголовному праву / Михаил Давыдович Шаргородский; сост. Б.В. Волженкин. – СПб. :Юрид. Центр Пресс, 2003. – 434 с.
2. Комментарий к Уголовному кодексу Российской / [Ахметин Х.М., Дубовик О.Л., Дьяков С.В. и др.]; редкол.: В.М. Лебедев (рук.) и др. 4; под общ.ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева – 2-е изд., измен. и доп. – М : Норма Инфа-М, 1999. – 832 с.
3. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации : в 2 т. / под ред. Шишова О.Ф. – М. : Новая волна, 1998. Т. 1. – 1998. – 448 с.
4. Карпец И.И. Индивидуализация наказания в советском уголовном праве / Игорь Иванович Карпец. – М.: Госюриздат, 1961. – 152 с.
5. Уголовное наказание / ИГЛ НАН Украины. – К.; Донецк, 1997. – С. 46.
6. Ной И.С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве / И.С. Ной. – Саратов : Изда-во Саратов, ун-та, 1962. – 156 с.
7. Березовська Н.Л. Виникнення та розвиток поняття покарань, пов'язаних з виправно-трудовим впливом, що застосовуються до неповнолітніх / Наталя Леонідівна Березовська // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 1997 – 2008. – Вип. 44. – С. 289-295.

Лавренко П.Є.

студент;

Валуйська М.Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним з найнебезпечніших криміногенних феноменів, що супроводжують розвиток сучасного суспільства є злочинність в установах кримінально-виконавчої системи. Конкретні злочинні прояви часто спричиняють шкоду не тільки окремим потерпілим, а й порушують роботу установ виконання покарань, інтереси та безпеку більшості засуджених і персоналу, створюючи при цьому в пенітенціарних закладах несприятливі умови для досягнення цілей покарання.

Причини злочинності в місцях позбавлення волі дуже специфічні і пояснюються особливістю формальних і неформальних стосунків між засудженими, з одного боку та адміністрацією

установ виконання покарань – з іншого. Вчинення злочинів засудженими під час відбування покарання у місцях позбавлення волі служить ще одним з критеріїв ефективності їх функціонування.

Злочинність у місцях позбавлення волі іноді називається «карною» злочинністю (тобто такою, яка має місце під час відбування покарання), або «пенітенціарною» злочинністю, до якої відносять сукупність злочинів, що вчиняються в пенітенціарних установах – місцях позбавлення волі.

Проблема злочинної поведінки засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, викликає не тільки науковий, але й практичний інтерес. Її дослідження неможливо без вивчення факторів, що сприяють злочинній поведінці засуджених.

Основними факторами злочинності в місцях позбавлення волі слід вважати сукупність обставин, що існують в суспільних відносинах і складаються в процесі виконання (відбування) покарання і породжують злочинність як соціальне явище. Певною мірою вчинення злочинів у місцях позбавлення волі багато в чому визначається криміногенністю самого середовища засуджених до позбавлення волі. Також впливає несприятлива соціально-економічна і морально-психологічна обстановка в країні, економічна нестабільність, проблеми у політиці, ідеологічних питаннях тощо.

Злочинність у місцях позбавлення волі – хоча й специфічна, але є частиною всієї злочинності. Тому її запобігання повинно здійснюватися на двох рівнях – загальносоціальному й спеціально-кримінологічному. Загальносоціальне запобігання являє собою комплекс перспективних соціально-економічних, організаційно-управлінських, ідеологічних, культурно-виховних та інших заходів, спрямованих на вирішення й згладжування соціальних проблем і негараздів у країні і у конкретних місцях позбавлення волі проявляються вже в деформованому вигляді. Напрями ж спеціально-кримінологічного запобігання мають спрямований саме на протидію злочинності характер. Наприклад, кримінологічне запобігання злочинності в місцях позбавлення волі включає заходи щодо втручання у кризові ситуації, зменшення практичних можливостей вчинення злочинів, боротьбу з кримінальною субкультурою тощо. До цієї роботи може залучатися громадськість.

Фахівці у галузі психології стверджують, що через 5-7 років позбавлення волі у засуджених виникають незворотні зміни в психіці, відбувається розрив зв'язків з близькими, друзями, що

залишилися на волі. Проте це не означає, що відмова від тривалих термінів позбавлення волі сприятиме кращій профілактиці. Якщо суспільство відмовиться від принципу пропорційності покарання тяжкості злочину, злочинність стане некерованою. Тому необхідно здійснювати заходи, які попереджали б незворотні зміни в психіці засуджених.

Дієвим методом індивідуальної профілактики рецидиву є використання автобіографічного матеріалу. Спеціаліст по терапії або соціальній роботі (психолог, психіатр, соціолог, кримінолог) пропонує засудженому написати свою автобіографію, яка дає можливість злочинцю за допомогою консультацій фахівця оглянути на своє минуле з об'єктивної точки зору. Іноді це зачіпає підсвідомий рівень психіки людини і на початковому етапі викликає несвідомі страхи. У суб'єкта може виникнути побоювання залишитися наодинці з собою, оскільки він розуміє, що причини всього, що відбувається, знаходяться у ньому самому. Але усвідомлення вчиненого, причинно-наслідкових зв'язків, зможе стати саморегулюючим обмежувачем злочинної поведінки особи. Лише у цьому випадку можна говорити про можливість її справжнього виправлення.

Підвищення освітнього та професійно-технічного рівня, правильна організація дозвілля дозволять сформувати сприятливий психологічний клімат.

Переважає більшість засуджених віком до 30 років мають середню і неповну середню освіту, 80% з них раніше судимі.

Таким чином, попередження скоєння засудженими нових злочинів та інші цілі покарання повинні забезпечуватися комплексною діяльністю виправних установ, що являє собою нерозривну єдність забезпечення режиму, виховної роботи та залучення засуджених до праці з професійною освітою і професійною підготовкою засуджених.

Соколовський В.Л.*здобувач,**Національна академія внутрішніх справ***ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ**

У сучасній науці кримінального права проблема об'єкту злочину належить до найбільш дискусійних. Практично всі дослідники, які займалися вивченням цієї проблеми, погоджуються в тому, що об'єктом слід визнавати те, на що посягає злочин, чому злочином завдається шкода або створюється реальна загроза її заподіяння. Але розуміння того, чому ж саме така шкода заподіюється, єдність думок відсутня.

Не зважаючи на дослідженнями об'єкта та предмета злочинів свого часу займалися різні вчені (зокрема, Я.М. Брайнін, Л.Є. Владимиров, С.Б. Гавриш, М.І. Ковальов, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, Ю.І. Ляпунов, П.С. Матишевський, А.А. Піонтковський, М.С. Таганцев, В.Я. Тацій, Є.В. Фесенко, І.Я. Фойницький, М.Л. Чубинський, М.Д. Шаргородський), все одно ці питання й досі залишаються дискусійними й невирішеними до кінця.

У 1925 р. видатним радянським вченим А.А. Піонтковським була запропонована теорія об'єкту злочину як суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від злочинних посягань, яка була в подальшому підтримана практично всіма радянськими науковцями, які займалися розробкою загальних проблем об'єкту злочину та проблем визначення об'єктів окремих злочинів [1, с. 129-130]. Теорія об'єкта злочину як суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від суспільно небезпечних посягань, й в сучасних умовах є найбільш переконливою, а тому, визначаючи об'єкт злочинів проти громадської безпеки, слід ґрунтуватися саме на цій теорії.

У науці кримінального права об'єкт злочину поділяється на певні види. «Наукова класифікація об'єктів злочину, – зазначає В.Я. Тацій, – сприяє більш повному з'ясуванню їх сутності, а також соціально-правової значущості, дозволяє визначити вплив об'єкта на розвиток кримінального законодавства і вдосконалення практики застосування чинних кримінально-правових норм у боротьбі зі злочинністю» [2, с. 59-60]. Найбільш переконливою, на нашу думку,

є триступенева класифікація об'єктів злочину. Грунтуючись на співвідношенні філософських понять «загальне», «особливе» та «окреме» її автори виділяють загальний, родовий та безпосередній об'єкти злочину. При цьому загальним об'єктом визнається вся сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, родовим – окремі одноріні за своїми властивостями групи цих відносин, певна сукупність кримінально-правових норм, безпосереднім – конкретні суспільні відносини, що охороняються певною кримінально-правовою нормою від злочинних посягань [2, с. 59-70].

Метою даної статті є розгляд об'єкта злочинів проти громадської безпеки, що передбачений розділом IX КК України.

Суспільна небезпечність злочинів проти громадської безпеки є дуже високою, оскільки ці злочини належать до загально небезпечних діянь, що спричиняють або створюють реальну загрозу заподіяння шкоди основним соціальним цінностям. Як зазначає В.П. Тихий, «вони порушують загальну (спільну) безпеку життя, здоров'я, власності широкого і невизначеного кола осіб та безпеку інших цінностей суспільства, створюють умови для настання тяжких наслідків, а нерідко їх спричиняють» [3, с. 94]. «Без забезпечення громадської безпеки, – підкреслює В.В. Сташис, – неможливе забезпечення належного захисту особистих, фізичних і духовних прав людини і громадянина, основи яких закріплені у ст. 3 Конституції України» [4, с. 7-10].

Як вказувалося раніше загальний об'єкт злочину як сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, визначено у ч. 1 ст. 1 КК, згідно з якою під кримінально-правову охорону поставлені права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України, мир і безпека людства.

Родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки являє собою нормальне (безпечне) функціонування громад(и), стан захищеності суспільства – життя, здоров'я людей та інших його важливих цінностей від загроз, систему суспільних відносин, які забезпечують цю захищеність, гарантують безпечні умови життєдіяльності, запобігають загрозам, здатним заподіяти тяжку шкоду, знижують ризик їх настання».

Безпосереднім об'єктом злочинів проти громадської безпеки є 1) безпека особи, суспільства і держави від діяльності злочинних організацій (ст. 255, 256); 2) безпека особи, суспільства і держави

від проявів тероризму (ст. 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5); 3) безпека в частині надання населенню достовірної інформації про загрозу злочинних посягань (ст. 259); 4) безпека від діяльності непередбачених законами України воєнізованих або збройних формувань (ст. 260); 5) безпека об'єктів на яких є предмети що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261); 6) безпека в частині убезпечення від неконтрольованого доступу до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів (ст. 262); 7) безпека в частині убезпечення від порушення правил обороту (користуванням населенням) вогнепальної і холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв (ст. 263); 8) безпека в частині дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів (ст. 264); 9) безпека в частині убезпечення від шкоди якою загрожують радіоактивними матеріалами (ст. 265, 265-1); 10) безпека в частині убезпечення від порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267); 11) безпека поведження з відходами і вторинною сировиною (ст. 268); 12) безпечна експлуатація повітряних суден (269); 13) пожежна безпека, в частині попередження виникнення і поширення пожеж (ст. 270) [5, с. 791-810].

Але в теорії кримінального права є й інший підхід до видів об'єктів злочину. Зокрема, М.Й. Коржанський, зазначає, що у об'єкті злочину (при його класифікації «за вертикаллю») слід виокремлювати, крім загального, родового та безпосереднього, ще й видовий об'єкт – суспільні відносини одного виду [6, с. 66]. Такі відносини можуть зазнати шкоди від злочинів одного виду (або подібних злочинів). Кожна така група – частина сфери відносин, що утворюють родовий об'єкт, – буде видовим об'єктом; безпосереднім же об'єктом потрібно вважати конкретні суспільні відносини, порушені окремим злочином.

В літературі не має єдиної точки зору щодо класифікації злочинів проти громадської безпеки.

Найбільш прийнятною, на наш погляд, є наступна класифікація:

1) злочини пов'язані з діяльністю злочинних організацій; з тероризмом; злочини пов'язані з порушенням правил поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку; злочини пов'язані з порушенням спеціальних правил [7, с. 320–321];

2) злочини пов'язані з діяльністю злочинних об'єднань; злочини пов'язані з незаконним поведження зі зброєю, бойовими припасами,

вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами; з порушенням різноманітних правил, що забезпечують громадську безпеку [8, с. 232].

Зазначений поділ злочинів проти громадської безпеки на групи дозволяє виділити два видові об'єкти. Такими об'єктами є (незалежно від назви) відносини загальної безпеки та відносини спеціальної безпеки.

Загальна безпека (як складова безпеки громадської) визначається як стан безпеки індивідуально не визначеного кола осіб та широкого кола соціальних цінностей [6, с. 9], система відносин, які забезпечують і гарантують захищеність необмежено широкого кола осіб від завдання шкоди їх здоров'ю або життю, знищення майна [9, с. 83].

Спеціальною безпекою є суспільні відносини у сфері захисту фізичних осіб, юридичних осіб і держави від злочинів, пов'язаних із незаконним поведінням з предметами, щодо яких встановлений особливий правовий режим. Під останнім слід розуміти сукупність передбачених чинним законодавством правил, що регулюють порядок поведінки з тими чи іншими предметами.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що громадська безпека, як родовий об'єкт злочинів, являє собою сукупність суспільних відносин, пов'язаних із захистом людей, їх об'єднань, підприємств, установ, організацій, держави та її органів, що порушують усталений порядок (правила) їх життєдіяльності (функціонування), а також правила поведінки з предметами, щодо яких встановлений особливий правовий режим.

Список використаних джерел:

1. Пионтковский А.А. Уголовное право РСФСР: Часть общая. – М.: ГИЗ, 1925. – 425 с.
2. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навч. посібник. – Харків: Укр. юрид. акад., 1994. – 76 с.
3. Тихий В.П. Громадська безпека та деякі особливості складів злочинів проти неї // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2004. – № 4. – С. 94-99.
4. Сташис В.В. Вступне слово // Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України: Матер. міжнар. наук.-практ. семінару 1-2 жовт. 2002 р. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – С. 7-10.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

6. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: монографія / М.Й. Коржанський. – Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.

7. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Атіка, 2008. – 712 с.

8. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 624 с.

9. Литвин О.П. Злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення: навч. посібник / О.П. Литвин. – Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2004. – 367 с.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Данильченко Т.М.

студентка,

Науковий керівник: Сокиран М.Ф.

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник, доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

На сьогодні в Україні проблема вбивств на замовлення або вбивства, що вчиняються найманими особами є досить актуальною. Розслідування і розкриття зазначених злочинів викликають неабиякі труднощі.

Умисним вбивством, вчиненим на замовлення (п. 11 ч. 2 ст. 115), є умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника) [1].

Питання особливостей розслідування вбивств на замовлення стали предметом наукових досліджень у працях багатьох вчених – криміналістів, зокрема І.І Когутит, В.Ю Шепітько, П.Д.Біленчук, А.И. Бородулин, М.И. Слинко, В.О. Маркусь, Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, Р.І. Багута, Р.І. Сибірна, В.М. Бараняк.

З переходом України на шлях ринкових відносин, з капіталізацією економіки, з поширенням корупції і проникненням злочинців до різних сфер суспільного життя і бізнесу виникають проблеми і суперечності, які дедалі частіше вирішуються за допомогою кулі, ліквідацією конкурента. На початку 90-х рр. убивство на замовлення вже постало як явище, а фігура професійного вбивці набула «популярності». У ці часи жертвами вбивств були кооператори і лідери злочинного середовища. Статистика свідчить, що кількість убивств на замовлення щороку збільшується, змінюється і особа жертви [6, ст. 467].

Криміналістична характеристика вбивств на замовлення має певні особливості, що стосуються окремих її елементів та зв'язків між ними. При встановленні одного елемента може бути одержана інформація про ознаки іншого. До основних елементів криміналістичної характеристики даного виду злочину належать: типовий спосіб готування, спосіб вчинення, спосіб приховування, місце вчинення злочину, час злочину, знаряддя злочину, особа жертви та особа злочинця та в деяких випадках особа посередника.

Стадія готування поділяється на дві групи та охоплює готування замовника (пошук виконавця злочину, організація зв'язку з виконавцем, пошук коштів чи інших матеріальних цінностей для розрахунку за замовлення; підготування алібі тощо) та готування виконавця (підбір знарядь і засобів злочину, вивчення розпорядку дня жертви, планування шляхів відходу з місця події, маскуванню слідів злочину, якщо вбивство поєднується з інсценуванням нещасного випадку чи аварії тощо) [3, ст. 347].

Більшість убивств на замовлення вчиняється за місцем проживання жертви. Злочинці для нападу обирають сходові площадки у під'їзді жертви, кабіни ліфтів, територію біля будинку чи під'їзду. Як правило, для нападу злочинці обирають ранковий час, рідше вечірній. Це пов'язано з чіткою регламентацією робочого дня жертви і системою часових інтервалів виходу з домівки. Під час вчинення вбивства на замовлення використовуються вогнепальна зброя, радіокеровані чи контактні вибухові пристрої, гранати. Вогнепальна зброя оснащується глушителями, оптичними або лазерними прицілами, пристроями нічного бачення. Речі господарсько-побутового призначення майже не використовуються.

Найчастіше жертвами вбивств на замовлення стають: 1) особи, які займають керівні посади у бізнесі (президенти акціонерних товариств, керівники фінансово-кредитних установ, директори великих торговельних чи інших комплексів); 2) представники вищих органів державної влади і управління; 3) працівники правоохоронних та правозастосовчих органів (прокуратури, МВС, СБ, судів та ін.); 4) лідери і члени злочинних угруповань. Людину вбивають, як правило, не за зроблене, а за те, що вона могла б зробити, або вона реально заважає здійсненню планів замовника вбивства. Це може стосуватися сфери політики, бізнесу, кримінального впливу чи особистих стосунків.

В останні 12-15 років утворився своєрідний клан кілерів, для яких головним джерелом доходів стало постійне виконання

кримінальних замовлень. Серед найманих вбивць існує чимало колишніх військовослужбовців, що пройшли через «гарячі точки»; працівників правоохоронних органів, звільнених за дисциплінарні проступки; працівників охоронних агентств, а також колишніх і діючих спортсменів, які захоплюються переважно східними єдиноборствами, біатлоном, стрілецькими видами спорту.

Зрозуміло, що серед кілерів чимало і представників кримінального середовища, котрі свого часу оволоділи необхідними навичками стрільби та застосування вибухових речовин і раніше були судимі за насильницькі та насильницько-корисливі злочини.

Усі безпосередні виконавці замовних убивств – особи чоловічої статі переважно у віці від 20 до 35 років, але в підготовці злочину і наданні допомоги кілерам інколи беруть участь і жінки.

Інколи підшукати оплатного вбивцю замовникові допомагає посередник. Це особа, яка так чи інакше має певні зв'язки зі злочинним середовищем.

Посередниками у більшості вбивств на замовлення були здебільшого особи чоловічої статі у віці 28-45 років із представників різноманітних соціальних груп – від робітників (слюсарів, теслярів, зварників тощо) до службових осіб. Із замовниками і виконавцем вони мешкали зазвичай в одному населеному пункті, перебуваючи з ними, а також із наміченою жертвою, у відносинах звичного знайомства.

Як показує практика, в ролі посередника може виступати не тільки фізична особа, а й офіційно зареєстроване криміналізоване підприємство (страхова фірма, приватна охоронна структура тощо) [5, ст. 560].

Умовно всі вбивства на замовлення можна поділити на чотири групи, основа поділу – насамперед ступінь організації таких вбивств, дані щодо особи потерпілих і сфери їх діяльності. До першої групи належать вбивства, вчинені переважно на побутовому ґрунті (у сім'ї: у зв'язку з аморальним способом життя одного з подружжя, майновими відносинами тощо). Замовник здебільшого є членом сім'ї. Виконавець, як правило, раніше судимий, з близького оточення замовника – знайомий, сусід, колега. До другої – вбивства, вчинені на ґрунті комерційних відносин або у сфері комерційної діяльності. Між замовником і виконавцем вбивства – один або кілька посередників. Виконавець, як правило, не обмежений у виборі способу вчинення вбивства: сам відстежує жертву, обирає зброю нападу, готує алібі тощо. До третьої групи

належать вбивства, вчинені у сфері діяльності організованих злочинних формувань. Характеризуються ускладненою схемою вчинення: здебільшого кілька виконавців, детально відпрацьований план замаху, залучення значних технічних можливостей і засобів. До четвертої – вбивства, вчинені з політичних мотивів (пов'язані з боротьбою за політичну владу, змагання на виборах тощо) і на ґрунті професійної діяльності (вбивство працівників судів і правоохоронних органів, журналістів, учасників кримінального судочинства – свідків і потерпілих) [4, ст. 429].

Отже, виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок, що в останні роки в Україні зросла кількість вбивств на замовлення, і, на жаль, такі вбивства стають все більше жорстокими, відкритими і зухвалими. Збільшується й склад виконавців-кілерів, які єдиним джерелом доходу мають «гонорари» за вчинені вбивства. Складніше стає й розслідування таких вбивств. Для ефективного розкриття і розслідування даного злочину необхідно у кожному конкретному випадку використовувати дані криміналістичної характеристики вбивств на замовлення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Криміналістика [навч. посіб.] / Р.І. Багута, Р.І. Сибірна, В.М. Бараняк та інш.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – К.: Атіка, 2012. – 496 с.
4. Криміналістика [навч. посіб.] / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, В.О. Попелюшко. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
5. Криміналістика: Курс лекцій. Когутич І.І. – К.: Атіка, 2008. – 888 с.
6. Криміналістика за ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.

Слижук Д.В.

студентка,

Ужгородський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Основними елементами досудового розслідування злочинів є слідчі (розшукові) дії, саме тому порядок їх проведення є обов'язковим для осіб, які проводять слідчі (розшукові) дії та детально регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України.

На практиці трапляються випадки, коли один із обов'язкових учасників слідчої (розшукової) дії не має можливості особисто брати участь у даній слідчій (розшуковій) дії, тоді законодавець дозволяє проводити слідчу (розшукову) дію у режимі відеоконференції.

Правове регулювання проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції здійснюється такими нормативними актами, як Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, Наказ ДСА України від 15.11.2012 р. № 155 «Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження)» та ін.

Актуальність проблеми дослідження зумовлена тим, що часто при проведенні слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції здійснюються порушення вимог законодавства, а це призводить до неможливості використання результатів даних дій як доказів у кримінальному провадженні.

Дослідження даної проблеми представлене працями таких авторів як А.Г. Волеводз, П.В. Волосюк, Т.С. Гавриш, А.В. Кофанов, В.Т. Маляренко, М.І. Пашковський, А.С. Сизоненко, М.І. Смирнов, І.В. Черниченко та інших.

Питання про процесуальні засади використання відеоконференції виникло у зв'язку з ратифікацією Україною Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листопада 2001 р. Статтею 9 цього документу передбачено, що держава погоджується

забезпечити проведення допиту в режимі відеоконференції за умови, що це не суперечить основним принципам її законодавства [1, с. 232].

Відеоконференція – це інформаційна технологія, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань в режимі реального часу з допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки.

Відеоконференцію також визначають як телекомунікаційну технологію інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників кримінального провадження з можливістю обміну аудіо-та відеоінформацією у реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних. Взаємодію у режимі відеоконференції також називають сеансом відеоконференцзв'язку [2, с. 139].

Чинний КПК України дозволяє проводити у режимі відеоконференції лише дві слідчі (розшукові) дії: допит осіб та впізнання осіб чи речей.

Окрім того, ч. 1 ст. 232 КПК України передбачає, що допит осіб, впізнання осіб чи речей може проводитися у режимі відеоконференції у випадках:

- 1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;
- 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;
- 5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми [3, с. 88].

Застосування відеоконференції є тим особливим випадком, коли суд приймає як доказ показання осіб, які не присутні у судовому засіданні особисто. Проте використання засобів телекомунікації дозволяє спостерігати за проведенням процесуальної дії, психічним, фізичним станом особи, а таким чином суд може впевнитися у законності отримання результатів слідчої (розшукової) дії та встановити можливість використання їх як доказів.

Варто врахувати також те, що докази, отримані в результаті проведення слідчої (розшукової) дії у режимі відеоконференції можуть заперечуватися іншою стороною у тому випадку, якщо не

буде дотриманий порядок проведення відеоконференції. Адже організувати відеоконференцію потрібно таким чином, щоб було видно не лише осіб, які беруть у ній участь, але і приміщення, де вони перебувають.

При проведенні допиту, впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції потрібно не забувати не лише про вимоги до проведення відеоконференції, але і про вимоги, які визначені КПК України для проведення допиту, впізнання осіб чи речей у звичайному режимі.

Дистанційне досудове розслідування передбачає можливість проведення окремих слідчих (розшукових) дій за умови, що учасники таких дій на момент їх проведення перебувають у різних місцях, які віддалені одне від одного на відстань, яка створює неможливість їх безпосереднього спілкування. Дане спілкування відбувається за допомогою спеціального обладнання зв'язку з обов'язковою трансляцією зображення і звуку до місць, в яких перебувають особи, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії [4, с. 512].

Важливе значення при здійсненні слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції мають технічні засоби, які забезпечують її проведення. Такі технічні засоби повинні бути справними для того, щоби передавати відеоінформацію в режимі реального часу, забезпечити належну якість звуку та зображення, а також одночасне і повне сприйняття інформації усіма учасниками слідчої (розшукової) дії. Для проведення слідчих дій у режимі відеоконференції слідчий, прокурор чи слідчий суддя повинні залучити спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями і навичками, а також повинен забезпечити справність технічних засобів та встановити інші технічні умови для проведення відеоконференції.

Особливої уваги заслуговує дотримання інформаційної безпеки при проведенні слідчих дій у режимі відеоконференції. Для того, щоби не допустити втрату чи витік інформації, яка отримана в ході даної слідчої (розшукової) дії, унеможливити вплив інших осіб на проведення даної дії, спеціалістами застосовуються спеціальні заходи та прийоми для кодування, шифрування та інші способи захисту такої інформації.

Існують певні вимоги для підготовчого та завершального етапів проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції.

Так, на підготовчому етапі необхідно:

- увімкнути технічні засоби відеозапису;
- перевірити справність технічних пристроїв, якість звуку та зображення, а також швидкість передання інформації;
- перевірити наявність вільного місця на внутрішньому носії інформації;
- провести тестування пристроїв відео- та звукозапису.

На завершальному етапі потрібно вчинити такі дії:

- здійснити запис відеофонограми на носії відеозапису;
- створити архівну та робочу копію відеофонограми;
- перевірити якість обох копій;
- долучити робочу та архівну копію до матеріалів кримінального провадження [2, с. 143].

Дії, зазначені вище, повинен здійснювати спеціаліст, який залучений до проведення відеоконференції, під керівництвом слідчого, прокурора чи слідчого судді.

Таким чином, можна встановити такі особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції:

1) учасники даної слідчої (розшукової) дії знаходяться у географічно віддалених один від одного місцях;

2) належність проведення такої слідчої дії напряду залежить від справності технічних засобів та швидкості передання інформації;

3) обов'язковість залучення спеціаліста для проведення відеоконференції;

4) можливість проведення в режимі відеоконференції лише допиту та впізнання осіб чи речей, а не усіх слідчих (розшукових) дій;

5) для використання результатів такої слідчої (розшукової) дії як доказів у кримінальному провадженні необхідним є дотримання вимог КПК не лише щодо проведення відеоконференції, а й загальних вимог щодо проведення допиту, впізнання осіб чи речей.

Отже, режим відеоконференції для проведення окремих слідчих (розшукових) дій має свої особливості та труднощі у застосуванні, але тим самим забезпечує отримання необхідних доказів для кримінального провадження, які отримати в інший спосіб неможливо.

Список використаних джерел:

1. Черниченко І.В. Особливості реалізації окремих засад кримінального провадження України під час застосування відеоконференції / І.В. Черниченко // Часопис Київського університету права. – 2013. – Вип. 4. – С. 332-336.

2. Михальчук Т.В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції / Т. В. Михальчук // Криміналістика и судебная экспертиза. – 2013. – Вип. 58(1). – С. 138-144.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224 с.

Хорькова Д.О.

студентка,

Науковий керівник: Солдатський В.В.

асистент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО

В Україні процесуальний статус потерпілого в кримінальному судочинстві, забезпечення захисту його прав значно менш досконалий, ніж підозрюваного, обвинуваченого (підсудного). Тому питання вдосконалення процесуального статусу потерпілого є актуальною для науки кримінального процесу і практики законотворення. Необхідно забезпечити створення системи гарантій прав людини з метою розширення і зміцнення правового статусу постраждалої особи, своєчасного забезпечення її права на доступ до правосуддя та судовий захист, вдосконалення процесуального механізму реалізації своїх прав потерпілим. Кримінально-процесуальне законодавство має гарантувати не тільки дотримання прав потерпілого на своєчасне відшкодування (компенсацію) завданої шкоди, а і активність потерпілого під час досудового, судового слідства по встановленню обставин, що входять у предмет доказування в кримінальній справі. Важливу і все більш зростаючу роль у зв'язку з підготовкою України до вступу у Європейський Союз на ефективне поновлення прав та законних інтересів осіб, постраждалих від злочинів, мають і сучасні міжнародні документи. Національне законодавство має відповідати світовим стандартам в галузі прав людини.

У наукових працях, публікаціях неодноразово проблема вдосконалення процесуального статусу потерпілої від злочину особи була предметом дослідження. Праці Юрчишина В., Попелюшка В., Прилуцького П., Яценка С., Капліна О., Кокорева Л., П. Кучинської О., Шаповалової Л., Потеружі І., внесли вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних з особливостями процесуального положення потерпілого в кримінальному судочинстві. Кримінально-процесуальний кодекс (2012 р.) далеко не досконалий, хоча він і змінив статус потерпілого у кримінальному провадженні як окремого учасника провадження [1]. Для набуття статусу потерпілого, особа має висловити волевиявлення. На думку науковця Пожар В.Г., необхідно виносити спеціальну ухвалу про визнання особи потерпілою з одночасним врученням їй пам'ятки про її права та обов'язки та їх повідомленням, і про це має бути складений відповідний протокол [3, с. 127]. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть потерпілого, або особа перебуває у стані, який унеможлиблює подання нею відповідної заяви про можливість визнання її потерпілою, цей статус можуть отримати близькі родичі і члени сім'ї постраждалої особи. До кола цих осіб новий КПК України відносить досить широке коло осіб [1, п. 1 ч. 1 ст. 3]. Потерпілим визнають одну особу з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про її залучення до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням – потерпілими можуть бути визнані декілька осіб. Це сприяє захисту потерпілого, але для вдосконалення статусу потерпілого потрібно вносити окрему постанову. Позитивним є факт визнання юридичної особи потерпілою за умов надання їй майнової шкоди.

Задля вдосконалення процесуального статусу потерпілого потребує змін і норма КПК [1, ч. 1 ст. 55] про заподіяння шкоди в результаті вчинення суспільно-небезпечного діяння неосудним або неповнолітнім, що не досяг віку кримінальної відповідальності [3, с. 129]. Також у КПК розглядається питання щодо можливості проведення скороченого судового слідства в разі відсутності потерпілого за умови, якщо обвинувачений, його захисник та прокурор не заперечують проти даного порядку. Згідно з міжнародним документом – Рекомендацією № R(85)11 Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо положення потерпілого в рамках кримінального права та кримінального процесу» потерпілий має бути проінформований про дату і місце проведення розгляду, що стосується злочину, внаслідок якого він постраждав. Суд

зобов'язаний забезпечити участь потерпілого у судовому засіданні та з'ясувати його позиції щодо можливості проведення скороченого судового слідства. В чинному законодавстві варто передбачити обов'язкову участь потерпілого або його представника у визнанні важливої умови особливого порядку судового розгляду для покращення перспектив правового статусу потерпілого. Якщо суд лише запитує згоду потерпілого щодо можливості проведення скороченого судового слідства, без детального з'ясування в судовому розслідуванні позицій і правильного розуміння змісту конкретних фактичних обставин, це також є порушенням правового статусу потерпілого і це правове положення має бути вдосконалено. Процесуальний статус потерпілого має бути вдосконалений і з питань такої слідчої дії, як призначення експертизи. Потерпілий не має тут ніяких прав, вважає Пожар В.Г. [4, с. 129]. Потерпілий має право клопотати слідчому, прокурору про проведення експертизи, але його не знайомлять з постановою про призначення експертизи, він не може заявити експерту відвід, не може звернутися до судді з клопотанням про залучення експерта. Всі ці права має сторона захисту, це не сприяє тріумфу справедливості, принципу рівності сторін і захисту прав та інтересів потерпілого, тому потребує у перспективі виправлення на законодавчому рівні.

Уваги потребує і той факт, що потерпілий не має можливості ознайомитись з матеріалами розслідування в разі, якщо справу закрито, він не в змозі проаналізувати підстави для винесення такого рішення прокурором, слідчим. В перспективі потерпілий повинен мати право на доступ до матеріалів закінченого досудового розслідування.

Аналіз чинного законодавства, вивчення проблематики процесуального статусу потерпілого, практики судового розгляду юристами дає можливість зробити висновок, що КПК 2012 року має багато нових положень, що удосконалюють його, але існує ще багато проблем. Вдосконалення процесуального статусу потерпілого є бажаним та необхідним, тому що у законодавстві є багато прогалин, що роблять епізодично неможливим принцип рівності сторін і захисту прав потерпілого, розвиток правових відносин у відповідності до норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. // Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/4651г-17.

2. Давиденко С.В. Потерпілий як учасник кримінального провадження в суді першої інстанції // Порівняльно-аналітичне право. – № 2. – 2014. – 5 с.

3. Лобойко Л.М. Принцип диспозитивності в кримінальному процесі України: Монографія // Дніпропетровськ: «Ліра-ЛТД», 2004.– 84 с.

4. Пожар В.Г. Процесуальний статус потерпілого за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової регламентації // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – № 2. – 2013. – 6 с.

5. Попелюшко В.О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі: Монографія // Київ, 2005. – 94 с.

6. Прилуцький П.В. Концепція проблеми істини у кримінальному процесі України: Монографія // Сміла: Тясмин, 2006. – 102 с.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 28.11.2014. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,98. Тираж 100. Замовлення № 1114-68.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 399 580
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.